

Nota van B&W

Onderwerp Samenwerking gemeente Haarlemmermeer en de Arizona State University

Portefeuillehouder J.C.W. Nederstigt
Collegevergadering 8 januari 2013
Inlichtingen W. van Vliet (023 567 6476)
Registratienummer 2013.0000456

Inleiding

Op dinsdag 22 januari 2013 start het 'Global Sustainability Solutions Center' (verder: GSSC) haar activiteiten in Europa vanaf het duurzame kantorenpark Beukenhorst-Zuid in Hoofddorp. Dit kennisinstituut op het gebied van duurzaamheid is een samenwerking tussen Haarlemmermeer en de duurzaamheidsfaculteit van de Amerikaanse Arizona State University (verder: ASU): het Global Institute of Sustainability (verder: GIOS). Het initiatief wordt hoofdzakelijk gefinancierd met private Amerikaanse middelen. Wij dragen – in financiële zin – in beperkte mate bij.

In dit zogenaamde 'educatieve onderzoeks- en kenniscentrum' wordt internationale kennis gebundeld en gedeeld om diverse duurzaamheidsvraagstukken op te lossen. Het GSSC-project van ASU-GIOS in Haarlemmermeer is de eerste vestiging van in totaal drie satellieten die op drie verschillende continenten verrijzen. Met de opening van het centrum geven Haarlemmermeer en ASU het startschot van de samenwerking die de basis zal leggen voor de ontwikkeling van hoger onderwijs in Haarlemmermeer en de regio. Voorafgaand aan de officiële opening van het instituut ondertekenen de twee partijen een overeenkomst om het partnerschap te borgen en de samenwerking voor een periode van vijf jaar af te spreken.

Deze nota beschrijft de samenwerking tussen Haarlemmermeer en ASU, de voorwaarden en de taken en verantwoordelijkheden van de twee partijen en de doelstelling van het GSSC. De bijlage bestaat uit de samenwerkingsovereenkomst tussen beide partijen en de uitnodiging van de opening. De nota is een vervolg op de *Startnotitie Hoger Onderwijs (2011.0036023)* en de *Verkenning Hoger Onderwijs (2012.0036177)* en vormt de onderbouwing van het collegebesluit tot samenwerking met ASU-GIOS.

Uitgangspunten

Het kader voor de verkenning en de aanstaande samenwerking met ASU-GIOS is het Collegeprogramma *Kwaliteit door keuzes; een nieuw evenwicht* en het programma *Ruimte voor Duurzaamheid*. De Startnotitie Hoger Onderwijs en de B&W-nota Verkenning Hoger Onderwijs geven de ambitie aan om verbindingen te leggen tussen de arbeidsmarkt en het onderwijsaanbod in Haarlemmermeer en tot een versterking te komen van de kennisinfrastructuur op het gebied van de economische sectoren in relatie tot duurzaamheid, kennis en innovatie. Om hier invulling aan te geven hebben we bedrijven, organisaties en onderwijsinstellingen in de sectoren glastuinbouw, water, luchtvaart, duurzaamheid en moderne leeftechnologieën actief benaderd voor een kwalitatief onderzoek.

Verkenning Hoger Onderwijs

De Verkenning Hoger Onderwijs heeft aangetoond dat diverse partijen in de regio Haarlemmermeer actief willen participeren in de ontwikkeling van hoger onderwijs in relatie tot economische groei van de gemeente. Een aantal mogelijkheden is specifiek benoemd in de nota Verkenning Hoger Onderwijs: bijzonder kansrijk is (internationaal) hoger onderwijs op het gebied van toegepaste innovatie en duurzaamheid. En de verdere uitwerking van de mogelijke ontwikkeling van een technische (regionale) luchtvaartopleiding op hbo-niveau die tegemoetkomt aan de behoefte aan goed gekwalificeerd personeel dat klaar is voor de nieuwe generatie vliegtuigen.

Wij hebben een koers gedefinieerd als het gaat om de ontwikkeling van een duurzame economie en een duurzame samenleving. Onderwijs speelt in deze ontwikkeling een belangrijke rol. De aanpak en doelstellingen die ASU-GIOS heeft met het GSSC sluiten hierop aan en samenwerking met ASU-GIOS ligt dan ook voor de hand.

Samenwerking met het Global Institute of Sustainability van ASU

Wij hebben de ambitie om blijvend aandacht te schenken aan verbreding van het onderwijsaanbod in Haarlemmermeer, versterking van de kennisinfrastructuur in onze regio en het creëren van een stevige verbinding tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs. In navolging hiervan is de komst van ASU-GIOS een positieve en krachtige stap vooruit. Hoewel de activiteiten van het centrum in eerste instantie gericht zijn op onderzoek en de toepassing daarvan, hebben de partijen uitgesproken de mogelijkheden voor de ontwikkeling van educatieve programma's actief te verkennen.

Na de eerste kennismaking in juni 2011, werd de verkenning tussen Haarlemmermeer en ASU in november 2011 steeds concreter. In de besprekingen met ASU-GIOS is een gefaseerde aanpak voorgesteld: een zogenaamd vierstappenplan, waarbij iedere succesvolle stap zou leiden tot de start van de volgende fase. De eerste stap omvat de start en oprichting van het GSSC. Met het GSSC verwelkomt Haarlemmermeer in januari 2013 een gerenommeerd buitenlands duurzaamheidsinstituut dat verbonden is aan de grootste publieke universiteit van de Verenigde Staten met ruim 70.000 studenten. De duurzaamheidsfaculteit van ASU heeft een vooraanstaande plaats in het rijtje van academische instellingen in de Verenigde Staten. Deze positie, haar visie en ambitie heeft ervoor gezorgd dat de Walton Family Foundation (gelieerd aan de retailorganisatie Walmart) de universiteit een schenking heeft gedaan die gebruikt moet worden om kennis van en over duurzaamheid mondiaal te vergroten, te delen en te ontwikkelen. Het starten van drie wereldwijde onderzoekscentra is een belangrijke wens van de Walton Family Foundation.

Het eerste centrum start in de gemeente Haarlemmermeer als onderdeel van de Metropoolregio Amsterdam en is een centraal en bereikbaar punt in Europa. De andere twee centra zijn gepland in respectievelijk Hong Kong (Azië) en Latijns-Amerika. Naast de oprichting van het GSSC, implementeert ASU-GIOS nog zeven andere programma's gekoppeld aan de schenking.

Het Global Sustainability Solutions Center

Met het centrum, dat voor 5 jaar financieel gesteund wordt door de Walton Family Foundation, wil ASU met ondersteuning van een stevige lokale partner praktische en meetbare oplossingen voor complexe duurzaamheidsvraagstukken realiseren door intensief samen te werken met verschillende partijen. Het GSSC wordt een platform en actiecentrum voor samenwerking door onderzoek, kennisuitwisseling en toegepast onderwijs. In het centrum komt 'Nederlandse' kennis over duurzaamheid samen met de kennis en ervaring van wetenschappers en studenten van ASU. De reikwijdte van het centrum is in beginsel zowel lokaal (Haarlemmermeer) als regionaal (Metropoolregio Amsterdam en daarbuiten) en moet zich ontwikkelen tot een poort naar Europa. Al vanaf medio 2013 zullen vertegenwoordigers van ASU-GIOS en studenten naar Haarlemmermeer komen om invulling te geven aan de doelstellingen van het GSSC.

Volgende fase

Het vervolg is dat ASU-GIOS toewerkt van een 'afdeling' gericht op toegepast onderwijs en onderzoek met een multidisciplinaire focus op duurzaamheid naar een onderwijsinstelling waar lokale, regionale en internationale studenten opgeleid worden tot de duurzame leiders van de toekomst in een omgeving van onderzoek en onderwijs gekoppeld aan de praktijk.

De eerstvolgende fase is het verzorgen van contractonderwijs op projectmatige basis. Bij voldoende basis kunnen zogenaamd 'executive onderwijs' (professionals) en uiteindelijk voltijdsonderwijs de vervolgstappen zijn. Het feit dat ASU-GIOS een financieel haalbare business case (zakelijke rechtvaardiging) kan maken, is een belangrijke succesfactor. Het betreft hier immers niet door het Rijk bekostigd onderwijs. Dit sluit aan op de visie voor de ontwikkeling van nieuwe vormen van hoger onderwijs in samenwerking met gelieerde onderwijsinstellingen en de arbeidsmarkt. Tevens past deze lijn goed bij de inzet van de Metropoolregio Amsterdam voor de ontwikkeling van innovatie en (internationaal) toponderwijs. Haarlemmermeer sluit een overeenkomst met een sterke en gerespecteerde kennis- en onderwijspartner.

Keuze voor Haarlemmermeer

ASU-GIOS heeft doelbewust gekozen voor Haarlemmermeer. Naast een centrale plaats in Europa, die vanuit meerdere opzichten goed bereikbaar is, is de internationale uitstraling van de regio met een grote variatie aan (internationale) bedrijven, organisaties en economische sectoren, een belangrijke factor geweest. Daarnaast is een sterke betrokkenheid bij de ontwikkeling van kennis, innovatie en een duurzame samenleving en economie samen met een gezonde bodem voor toegepast onderzoek en onderwijs belangrijk geweest. Bewust kiezen voor een gemeente die als 'nieuwe stad/regio' sterk in ontwikkeling is, de aanwezigheid van de economische topsectoren, kansen voor inbedding van duurzaamheid op een brede schaal en veel duurzame en ambitieuze initiatieven in een open klimaat, geven ASU-GIOS en het GSSC de kans om te kunnen 'pionieren'. Die dynamiek is voor ASU-GIOS doorslaggevend geweest om het eerste centrum hier te openen.

Haarlemmermeer en ASU versterken elkaar op meerdere fronten:

- Haarlemmermeer krijgt door de samenwerking met ASU de mogelijkheid om specifieke kennis, expertise en toegepast onderwijs op het gebied van duurzaamheid aan te bieden aan bedrijven en organisaties binnen de gemeente, de Metropoolregio Amsterdam en daarbuiten;

- Het centrum kan bijdragen aan een sterkere positie van Haarlemmermeer als een exclusieve locatie voor toegepast onderzoek en onderwijs in relatie tot duurzaamheid binnen de Metropoolregio Amsterdam en Nederland;
- ASU krijgt de mogelijkheid gebruik te maken van de 'proeftuin' Haarlemmermeer voor de ontwikkeling en toepassing van oplossingen voor duurzaamheidsvraagstukken;
- Wetenschappers en studenten van ASU krijgen de mogelijkheid kennis te delen en samen te werken met lokale experts in een andere cultuur;
- Het Europese centrum in Haarlemmermeer gaat samenwerken met de twee andere centra in Azië en Latijns-Amerika. Hierdoor ontstaat de mogelijkheid om lokale kennis mondiaal te verspreiden en lokale kennis van andere continenten naar Nederland en Europa te halen. De samenwerking tussen Haarlemmermeer en ASU moet leiden tot de ontwikkeling van een strategie voor het behoud en toepassing van de opgedane kennis (valorisatie);
- Belanghebbende bedrijven, organisaties, kennisinstututen, onderwijsinstellingen en andere partijen kunnen gaan samenwerken met vooraanstaande wetenschappers en veelbelovende studenten van ASU;
- Studenten van Nederlandse (en Europese) universiteiten kunnen meewerken in teams van experts en zodoende waardevolle kennis en ervaring opdoen in het veld van duurzaamheid en innovatie.

Voorwaarden tot samenwerking

De samenwerking vraagt op voorhand geen grote financiële toezeggingen of bijdragen van Haarlemmermeer. Wel houdt het partnerschap in dat Haarlemmermeer optreedt als gastheer om ASU-GIOS in de startfase te helpen met een goede landing in de regio.

Haarlemmermeer biedt gedurende de looptijd van de overeenkomst ambtelijke ondersteuning. Deze bestaat uit een faciliterende rol die gericht is op het verbinden van lokale en regionale partijen aan de initiatieven die ASU-GIOS met deze partijen wil ontplooiën. Deze taak is belegd bij de (senior) beleidsadviseur Hoger Onderwijs en wordt uitgevoerd binnen de beschikbare uren. De aanloopfase vraagt naar verwachting meer tijd en aandacht dan in een later stadium. In de B&W-nota Verkenning Hoger Onderwijs (2012.0036177) is de functie van de beleidsadviseur Hoger Onderwijs verlengd tot en met 31 december 2013. De eventuele verdere continuering van deze functie na 1 januari 2014 wordt betrokken bij de Voorjaarsrapportage 2013.

De voorwaarden waaronder de twee partijen bereid zijn tot samenwerking, worden contractueel vastgelegd. De samenwerking is gebaseerd op een gezamenlijke bereidheid om te investeren in de aanpak van complexe (mondiale) vraagstukken in relatie tot duurzaamheid. De oprichting van het GSSC financiert ASU-GIOS zoals eerder aangegeven met het beschikbaar gestelde budget afkomstig uit de schenking van de Walton Family Foundation. De financiering van het centrum is door de donatie voor vijf jaar geborgd. Het budget wordt verdeeld over de drie op te richten centra van ASU-GIOS in Europa, Azië en Latijns-Amerika en jaarlijks toegekend.

De looptijd van de overeenkomst met ASU is vooralsnog vijf jaar en zal jaarlijks worden geëvalueerd. De overeenkomst wordt beheerst door Nederlands recht. De twee partijen hebben de mogelijkheid de overeenkomst tussentijds te beëindigen.

Gezien het praktische karakter van het centrum, moet het GSSC na vijf jaar in staat zijn om voldoende fondsen te kunnen genereren om zelfstandig te kunnen opereren. Als dit niet het geval is, staakt ASU de activiteiten. Bij het uitblijven van succes is het financiële risico voor Haarlemmermeer nihil, omdat contractueel is vastgelegd dat de twee partijen elkaar niet aansprakelijk kunnen stellen voor schade in welke vorm dan ook.

Het partnerschap vraagt van Haarlemmermeer echter ook een investering. Wij faciliteren de huisvesting in de vorm van werkplekken voor de eerste 12 maanden (2013) uit de beschikbaar gestelde middelen (maximaal € 25.000) toegekend aan het project Verkenning Haalbaarheid Hoger Onderwijs, Samenwerking ASU. Het centrum zetelt in het duurzame kantorenpark Beukenhorst-Zuid in Hoofddorp en start met één persoon die voor ASU gaat werken vanuit dezelfde locatie als de incubator Enginn, maar dan met een aparte overeenkomst.

Vervolgstappen

Haarlemmermeer en ASU-GIOS hebben de intentie om het centrum tot een succes te maken. De evaluatie aan het einde van 2013 kan pas uitwijzen welke voorzieningen ASU-GIOS op dat moment voor de dan korte en middellange termijn nodig heeft. Aan het eind van 2013 moet ASU-GIOS zich ook verantwoorden aan hun sponsor. Dit is voor Haarlemmermeer ook het moment om de balans op te maken en vervolgstappen te bepalen.

Korte termijn

Sinds de start van de verkenning naar samenwerkingsmogelijkheden tussen ASU-GIOS, Haarlemmermeer en diverse partners in duurzaamheid heeft ASU de gemeente diverse keren bezocht. Achterliggende gedachte was het ervaren van de mogelijkheden vanuit de visie van ASU om Haarlemmermeer te laten fungeren als 'proeftuin' voor duurzame ontwikkeling en de toepassing van oplossingen voor duurzame vraagstukken, het ontmoeten van belangrijke stakeholders en het verkennen van de (toekomstige) samenwerking met Haarlemmermeer en relevante partners.

De context van de samenwerkingsovereenkomst is gebaseerd op wederzijdse belangen. Het succes van de samenwerking begint bij goede kennis van elkaar en de context waarin de twee partijen opereren, bijvoorbeeld het politieke klimaat in zowel Arizona als Haarlemmermeer en Nederland. Het is van belang wederzijdse verwachtingen helder te krijgen en elkaar te vinden in zowel de succes- als risicofactoren.

Daarom heeft ASU-GIOS ons gevraagd een bezoek te brengen aan de universiteit om het ASU-team te ontmoeten, evenals de relevante stakeholders. De Nederlandse en Amerikaanse cultuur kennen overeenkomsten, maar zeker ook verschillen. Het is van belang hier kennis van te nemen voor een succesvolle uitrol van onze samenwerking. Het bezoek wordt tevens gebruikt voor het bepalen van toekomstige stappen waar het gaat om de ontwikkelingsstrategie van het GSSC, de gefaseerde aanpak (vierstappenplan), de ontwikkeling van de twee andere satellieten en de rol die Haarlemmermeer hiervoor kan vervullen. De gemeente zal worden vertegenwoordigd door de portefeuillehouder Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs, de portefeuillehouder Economie, Schiphol en Cultuur, de ambtelijk programmamanager Duurzaamheid, Kennis en Innovatie en de ambtelijk beleidsadviseur Hoger Onderwijs (tevens accountmanager ASU). Daarnaast neemt de sitecoördinator van het GSSC (op kosten van ASU) deel aan de dienstreis, evenals, naar verwachting, belangrijke stakeholders (zoals het bedrijf dat participeert in het eerste project van het GSSC). Ten behoeve van deze dienstreis wordt een separaat voorstel voorbereid.

Lange termijn

De opening van het GSSC is het resultaat van een gezamenlijke inspanning van de twee betrokken partijen. Het is tevens de markering van een nieuw begin. ASU-GIOS heeft een business- en marketingstrategie ontwikkeld om het centrum in Haarlemmermeer/Nederland 'uit te rollen'. Haarlemmermeer zal ASU-GIOS hierin krachtig ondersteunen door de ontwikkeling van een strategisch plan voor het eerste jaar. Een marketingstrategie vanuit Haarlemmermeer zal hier deel van gaan uitmaken. De positionering van het GSSC en de universiteit zelf willen wij nadrukkelijk naar voren brengen, omdat het unieke karakter van het duurzaamheidsinstituut en de faculteit een aanwinst is voor Nederland en Europa. Geen enkele universiteit in Nederland biedt een integraal onderwijsprogramma in relatie tot duurzaamheid. Deze strategie vanuit Haarlemmermeer komt samen met de verdere verkenning en ontwikkeling van de gefaseerde aanpak van de vierstappenbenadering in samenwerking met ASU-GIOS. Voorafgaand aan de opening zoomen wij met ASU-GIOS al in op de ontwikkeling van een strategie voor het eerste jaar en een vooruitblik tot 2015 en 2017.

In- en externe communicatie

De samenwerking tussen Haarlemmermeer en ASU wordt intern bekend gemaakt als de overeenkomst is ondertekend door de portefeuillehouder Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs. Dit is tevens de bekendmaking van de opening op dinsdag 22 januari 2013. In Op Stoom verschijnt in februari een artikel over ASU, het GSSC en de samenwerking.

Op basis van een persstrategie ontvangen dagbladen, vakbladen en digitale relevante media een aankondiging voor de opening van het GSSC. ASU draagt zorg voor de publiciteit in Arizona en de internationale 'groene' pers. Alle gezamenlijke communicatie-uitingen over en vanuit het GSSC worden onderling afgestemd met ASU-GIOS.

Opening van het GSSC

Het centrum start in de Incubator-locatie Enginn. Dit initiatief moet officieel nog geopend worden. Daarom is gekozen voor een gecombineerde opening op 22 januari 2013 van zowel het GSSC als Enginn. Gezien het feit dat het GSSC en Enginn twee aparte entiteiten zijn, bestaat het evenement uit twee aan elkaar gekoppelde programma's met deels eigen genodigden.

Gestart wordt met een programma rond de opening van Enginn, dat wordt geïntegreerd in een 'Dinsdag Special' voor het netwerk van Green Metropole. Het thema is 'Enginn: Fuel the Innovation'. De portefeuillehouder Economie, Schiphol en Cultuur opent het programma. Na de opening van Enginn vindt een persconferentie plaats. Het tweede gedeelte van deze persbijeenkomst staat in het teken van ASU en de opening van het GSSC.

Na afloop van de persconferentie openen de portefeuillehouder Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs en dr. Melnick (ASU) het centrum. Daarna start het programma van het GSSC, waarbij aandacht wordt besteed aan de introductie van het eerste project dat het centrum gaat uitvoeren.

Voor het evenement is de uitnodiging breed verstuurd binnen de netwerken van de gemeente, ASU, Green Metropole, Metropoolregio Amsterdam, Amsterdamse Innovatie Motor, Amsterdam Economic Board, universiteiten en Enginn. Ook de fractievoorzitters van de gemeenteraad zijn uitgenodigd om het evenement en het diner bij te wonen.

Besluit

Op grond van het voorgaande hebben wij besloten om:

1. de samenwerking tussen de gemeente Haarlemmermeer en het Global Institute of Sustainability van de Arizona State University formeel vast te leggen in een samenwerkingsovereenkomst;
2. de huisvesting van het Global Sustainability Solutions Center (GSSC) voor 2013 te faciliteren en dit te bekostigen uit de beschikbare middelen uit het Programma Ruimte voor Duurzaamheid (programmaliijn Innovatie van programma 9 Ruimtelijke Ontwikkeling, product 721 Milieu);
3. de functie van de beleidsadviseur Hoger Onderwijs te continueren tot en met 2016. De hieruit voortvloeiende kosten voor de jaren 2014 tot en met 2016, te betrekken bij de Voorjaarsrapportage 2013;
4. de overige uit deze overeenkomst voortvloeiende kosten voor de jaren 2014 tot en met 2016 bij de evaluatie (najaar 2013) te specificeren en vervolgens te betrekken bij de Voorjaarsrapportage 2014;
5. deze nota en de uitnodiging voor de opening van het GSSC op 22 januari a.s. ter informatie te zenden aan de raad.

Burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlemmermeer,
namens dezen,
de portefeuillehouder,

J.C.W. Nederstigt

Bijlage(n)

Samenwerkingsovereenkomst Haarlemmermeer en ASU (Engelse versie)
Uitnodiging voor de opening van het Global Sustainability Solutions Center

**Collaboration Agreement to Establish the
ASU Global Sustainability Solutions Center at the Municipality of Haarlemmermeer**

This Collaboration Agreement to establish the ASU Global Sustainability Solutions Center at the Municipality of Haarlemmermeer (“Agreement”) is entered into as of December ____, 2012 (“Effective Date”) between the Municipality of Haarlemmermeer (“Haarlemmermeer”) and the Arizona Board of Regents for and on behalf of Arizona State University, Global Institute of Sustainability (“ASU”).

RECITALS

- A. Haarlemmermeer is a municipality in the Netherlands situated adjacent to the City of Amsterdam and Amsterdam, Schiphol Airport. Haarlemmermeer’s development strategy includes developing a sustainability-oriented location for companies and organizations and for people living in and visiting Haarlemmermeer. This vision is being realized in partnerships and multi-stage development efforts and other public or public-private initiatives. The Municipality of Haarlemmermeer seeks to collaborate with the Global Institute of Sustainability (GIOS) to provide opportunities for sustainability expertise and education for organizations and individuals within Haarlemmermeer.
- B. GIOS, with primary location in Tempe, Arizona, United States of America is the home of the first comprehensive School of Sustainability in the U.S., a degree-granting program with a trans-disciplinary approach and a focus on real-world solutions to environmental, economic, and social challenges. The School’s educational mission is to train new generations of scholars and practitioners in the field of sustainability. GIOS also has a formal network of more than 250 Sustainability Scientists and Scholars (mostly, but not exclusively, ASU faculty) who conduct research and teach in fields directly applicable to this effort on topics including biodiversity, preservation of natural environment, business practices, climate change adaptation, energy, food systems, international development, technology, policy and governance, social and behavioral change, urbanization, water quality, and use and supply.
- C. Haarlemmermeer and GIOS have a unique opportunity to collaborate on solving select challenges of sustainability and provide education in sustainability (defined in the Appendix) and may include developing future, to be defined, education programs.
- D. The Parties desire to establish a Global Sustainability Solution Center (“Center”) based in the Municipality of Haarlemmermeer, where such Center is intended to achieve the following goals:
 - provide solutions to specific sustainability challenges in Haarlemmermeer (Amsterdam Metropolitan Area) and beyond.
 - provide a broad and varied stakeholder awareness of the regional leadership in sustainable urbanism.
 - become an educational and knowledge partner of Haarlemmermeer.

- position Haarlemmermeer as a location for educational experiences on sustainability within the Amsterdam Metropolitan Area.
 - position ASU as a problem-solver of global sustainability challenges.
 - engage ASU faculty and students in developing solutions in a different culture than their own.
- E. Haarlemmermeer will be the Center’s home. The municipality will help the ASU Center Program Manager and the Center Site Coordinator engage businesses, organizations and units of government that want to work with the Center and that may be willing to commit resources to resolve their sustainability challenges.

The terms of the agreement outlined below refer to the establishment of the Center and the expectations, responsibilities and estimated costs of establishing the Center. They do not refer to any specific project in which the Center will engage. A separate agreement and cost proposal will be developed for each Client and project.

TERMS AND CONDITIONS

1. **Establishment and Goals of the Center.** The Parties agree to establish the Center and shall work together in good faith to achieve the following relating to the Center:
- a. The Center will be a platform that will translate knowledge and skills in the area of sustainability to:
 - i. provide solutions to sustainability challenges;
 - ii. teach ASU students (and possibly students from other universities and educational institutions) how to analyze and apply their knowledge in the development of said solutions; and
 - iii. help brand Haarlemmermeer as a sustainable ‘new city’ and provide awareness and acquaintance with its sustainability initiatives and actions.
 - b. The Center will apply knowledge available at GIOS in the area of sustainability into practice by engaging faculty and students with individuals and organizations in and around Haarlemmermeer and more broadly, Europe, to find solutions to their sustainability challenges.
 - c. The Center will allow the parties to learn from the latest sustainability initiatives in Haarlemmermeer, the Netherlands and Europe, and provide a rich environment for ASU faculty and students to experience and analyze solutions to sustainability problems. The methods by which this learning will occur vary and may include: seminars, workshops, conferences, applied projects, summer student experiences, internships, online education, etc.
 - d. The Center’s general geographical operational areas will be as follows:
 - i. Local – Haarlemmermeer/Amsterdam Metropolitan Area
 - ii. Regional – The Netherlands
 - iii. Continental – Europe
 - e. The Center will engage local and regional organizations and people (“Clients”) to identify sustainability challenges, and deploy teams of students and ASU faculty (and potentially non-ASU faculty) to address these challenges as projects. The implementation of such projects will be dependent upon the availability of resources (primarily through Client funds or other sponsors) and willing project specific collaborators.
 - f. The Center will encourage transferring knowledge into action and therefore, it will explore opportunities to collaborate with other universities.

- g. Initial Efforts – The Center’s main initial efforts will have a local focus with emphasis on Haarlemmermeer and the Amsterdam Metropolitan Area and the establishment of relationships within Haarlemmermeer and with its stakeholders.
- h. The two Parties take into consideration in the initial phase of launching the Center, that the collaboration involves the Municipality of Haarlemmermeer providing support and supplies such as a direct contact at the municipal organization (Account Manager) and office space for the initial phase of 12 months to support the terms and conditions stated in this contract (as set forth in Section 2). ASU provides office supplies such as personnel to support the terms and conditions stated in this agreement (as set forth in Section 3). The two Parties acknowledge that developments in the initial phase provide information and insights which are fundamental for the next phases. In order to determine future steps and obligations, both Parties agree on an annual evaluation in the last quarter of the year.

2. Responsibilities of Haarlemmermeer

- a. Office Space - Haarlemmermeer will provide office space, which will house the operations of the Center for use by both parties (“Office Space”).
 - i. All rent and other fees and charges (e.g. common area and maintenance charges, applicable taxes, etc.), associated with Office Space shall be Haarlemmermeer’s responsibility, except utility charges as may be paid for by ASU as specified in Section 3.a.i.
 - ii. The Office Space shall be located within Haarlemmermeer, be easily accessible and meet the following minimum requirements:
 - 1. Full-time office space: The Office Space shall include office areas suited to comfortably accommodate the full-time office working environment for one Center Coordinator plus working space for at least two additional full-time visiting faculty or students (“Full-Time Office Space”). The Office Space shall be available from Monday through Friday from 7:00 until 18:00 pm. Tuesdays and Thursdays closing time is at 20:00 pm.
 - 2. Conference Facility Office Space: The Office Space shall include a large working space in the same facility as the Full-Time Office Space or within short walking distance, such as a conference room, accommodating 15-20 people for working groups with Clients, students, and visitors (“Conference Space”). Conference Space shall be available only periodically as reasonably requested by ASU.
 - 3. Media office space – The Office Space shall include a room equipped with built-in audio-video equipment for presentations (“Media Office Space”). Media Office Space shall be available only periodically as reasonably requested by ASU.
- b. Personnel – Retention of Account Manager
 - i. At its expense, Haarlemmermeer will assign one of its employees as an Account Manager who will coordinate contractual arrangements with ASU and will serve as a liaison between Haarlemmermeer and the Center’s staff. However, the Account Manager will not coordinate any contractual arrangements between ASU and a Client. (See specific duties in the appendix).
 - ii. The Account Manager will be based in the administration of the Municipality of Haarlemmermeer and will have reporting responsibility to the Account Manager’s immediate supervisor. The Account Manager is a senior municipal employee (policy advisor level 1) who will provide support to the Center on a part-time basis.
- c. Center activities and operations

- i. Haarlemmermeer will act as a local liaison to engage partners who are willing to offer resources by working directly with ASU Center Program Manager and Center Site Coordinator to offer ideas and provide introductions.
 - 1. Haarlemmermeer will facilitate the work of the Center Site Coordinator by making introductions with relevant businesses and organizations and assisting the Site Coordinator in making arrangements for events by providing suggestions for venues and lists/contacts of people to participate.
 - 2. The Municipality of Haarlemmermeer is not expected or required to organize any events unless such event is specifically requested by Haarlemmermeer.
- ii. Any project that will be established through the Center between ASU and a Client will be based on a separately negotiated agreement with that Client. The Account Manager is not expected to play a role in such negotiations.
- d. Marketing/Communication - Haarlemmermeer will work cooperatively with ASU to launch joint marketing/communication, press releases and other information in the media.

3. Responsibilities of ASU

- a. Office Space Support
 - i. Full-Time Office Space - During the term of this Agreement, ASU will provide funds, if necessary, to cover the cost for internet connection, print and paper supplies, parking, and coffee/tea on the amount of \$2,000 annually. Any such funding will be outlined in a separate financial budget agreement, if necessary. If ASU will provide any additional funding for equipment or furnishing of the Office Space, any such furnishing funded by ASU shall be ASU's property.
 - ii. Large Conference Space Support - In the event that ASU determines that conference space is needed for its workshops or conferences for which the Conference Space as specified in Section 2.a.ii.2 is not sufficient size, ASU shall be responsible to pay the normal rental cost of such space ("Large Conference Space") if used, unless the Parties are able to leverage existing space or contacts to achieve discounted or free space. ASU obligations for such funding will be at sole discretion of ASU and will be negotiated with a vendor who owns the space.
- b. Personnel
 - i. Site Coordinator – ASU will fund or otherwise retain a Site Coordinator for the Center, who is resident in the locality, to work cooperatively with the Account Manager on issues requiring coordination between Haarlemmermeer and ASU. Such funding / retention shall be limited by available funds at sole discretion of ASU. The Site Coordinator shall take direction from ASU's Program Manager.
 - ii. Program Manager – ASU's Program Manager, based in Tempe, AZ, will:
 - 1. provide oversight of the Site Coordinator
 - 2. conduct regular teleconference meetings with the Account Manager.
 - iii. Additional staff members on this project include: Patricia Reiter, Director of the Walton Sustainability Initiatives, Rob Melnick, Executive Dean of GIOS, TBN ASU program coordinator.
- c. Center activities and operations
 - i. The Site Coordinator will facilitate the activities of the program as described in the job description.
 - ii. Events such as seminars, workshops, etc. will be supported by ASU on a case-by-case basis as determined by ASU, with an effort to leverage support (either monetary or in-kind) from other organizations when possible.

- iii. Any project that will be established through the Center between ASU and a Client will be based on a separately negotiated agreement between ASU and Client. The parties do not anticipate that Haarlemmermeer will be a party to such project agreement.
 - d. Marketing/Communication
 - i. ASU currently has staff dedicated to communication/marketing of all Walton Initiatives, including the Center. This staff will devote a portion of their time to marketing/communications related to the Center. (see ASU Marketing/Communications Manager and Team job responsibilities in Appendix)
 - ii. ASU will support marketing/communication efforts including but not limited to printing signs, banners, website, e-newsletter, etc.
 - iii. ASU will work cooperatively with Haarlemmermeer to launch joint marketing/communication, press releases and other information in the media.
4. **Projects Require Separate Agreements.** The terms of the Agreement refer to the establishment of the Center and the expectations, responsibilities and estimated costs of establishing the Center. They do not refer to any specific project in which the Center will engage. A separate agreement and cost proposal will be developed for each Client and project.
5. **Communication.** The two Parties acknowledge that within the two institutions certain communication rules and guidelines exist which must be followed. The two Parties also acknowledge the norms and values of both ASU and the Municipality of Haarlemmermeer and will work collaboratively to determine best initial as well as future communication and advertising approaches.
6. **Term.**
 - a. The term of this Agreement shall be five years from the Effective Date (“Term”). The Parties may agree to extend the term upon such written amendment signed by authorized representatives of each Party.
 - b. The Agreement shall terminate the earlier of:
 - i. The end of the Term.
 - ii. The date specified by written notice from either Party, provided such notice is received at least sixty (60) days prior to the specified termination date. Upon receipt of such notice, both Parties will reasonably cooperate to effectuate an orderly termination of the Agreement and a wind down of appropriate activities associated with the Agreement.
 - c. Upon termination, unless otherwise expressly provided, any property purchased in furtherance of this Agreement shall remain the property of the Party that purchased such property. However, in the event that property was purchased by a purchasing Party (“Purchasing Party”) at the request of the other Party using such other Party’s funds (“Funding Party”), such property shall be deemed the Funding Party’s property unless otherwise agreed.
7. **Relationship of the Parties.** The relationship of the Parties under this Agreement is that of independent contractors and the Parties shall not be regarded as an employee or agent of the other Party. Nothing in this Agreement shall be deemed to constitute, create, give effect to, or otherwise create a joint venture, partnership, agency relationship or formal business entity of any kind. Neither Party has the authority or right, nor will any Party hold itself out as having the authority or right, to assume, create or undertake any obligation of any kind whatsoever, express or implied, on behalf of or in the name of the other Party without the express prior written consent of such other Party. The rights

and obligations of the Parties shall be limited to those set forth in this Agreement and any other written agreement duly executed by both Parties

8. **No Third-Party Beneficiaries.** Nothing in this Agreement shall provide any benefit to any third party or entitle any third party to any claim, cause of action, remedy or right of any kind, it being the intent of the Parties that this Agreement shall not be construed as a third-party beneficiary contract.
9. **Intentions and obligations.** This Agreement contains the intentions of the Parties regarding the foreseen collaboration and the establishment of the Center. Therefore this Agreement does not contain any legally binding obligations on behalf of the Municipality of Haarlemmermeer, except for the obligation of the Municipality of Haarlemmermeer to provide the Office Space as specified in Section 2.a. and the obligation of the Municipality of Haarlemmermeer to provide the Account Manager as specified in Section 2.b.i. Each Party's obligations will immediately terminate, if and when this Agreement has been terminated. Any other obligations will only be binding for Parties, if and when agreed in writing and signed by officials entitled to represent both Parties.
10. **Liability.** In the event of non-performance by a Party to this Agreement, in the event that a Party terminates this Agreement in accordance with Section 6.b.ii or in any other event that results in the termination of this Agreement, neither party will be liable for any damages of any nature of the other Party.
11. **Governing law and disputes.** This Agreement is governed by the laws of the Netherlands. All disputes arising out of or in connection with this Agreement (including provisional proceedings) will be exclusively decided by the competent court of Amsterdam, the Netherlands.

**ARIZONA BOARD OF REGENTS
FOR AND ON BEHALF OF
ARIZONA STATE UNIVERSITY, GIOS**

**THE MUNICIPALITY OF
HAARLEMMERMEER**

Rob Melnick
Executive Dean
Global Institute of Sustainability
Arizona State University

John Nederstigt
Alderman for Sustainability, Employment,
Youth and Education
The Municipality of Haarlemmermeer

Elizabeth D. Phillips
Executive Vice President and Provost of the University
Arizona State University

APPENDIX

Job Descriptions for Personnel working to further the Center goals

ASU Program Manager, Marta Hulley Friedman

PM is responsible for the overall program including two other GSSC initiatives. Defines a pipeline management approach to evaluate project opportunities. Manages the pipeline to target opportunities that most effectively meet the strategic needs of both customers and GIOS. Identifies and organizes ASU faculty, staff researchers and students at ASU into a "consultancy" with special or technical expertise in matters of sustainability and sustainability science. Negotiates, drafts, implements, and administers contracts. Oversees communication and marketing activities for the Center.

ASU Marketing/Communications Manager and Team

Assists in the development and implementation of the marketing strategy. Coordinates collateral material for the Center including but not limited to the development of signs, banners, website, informational materials, press releases and social media outreach. Advises on marketing/communication best practices.

The Municipality of Haarlemmermeer Account Manager, Wendy van Vliet

The Account Manager will serve as a representative for the Municipality of Haarlemmermeer responsible for contractual arrangements including contract with ASU. The Account Manager may recommend and coordinate projects where the municipality is a direct beneficiary of the GSSC activities. Assists in developing business strategy for the center and contributes to the development and implementation of the marketing and fundraising strategy by personal contribution or linking with appropriate municipality personnel. The Account Manager is a senior municipal employee (policy advisor level 1) and will provide support on a part-time basis.

Site Coordinator, TBN

Serves as a resident manager of the Center in Haarlemmermeer. The person in this position will be chosen by ASU for his/her knowledge of local and regional sustainability issues, ability to engage local and regional organizations as secondary collaborators to ASU and Haarlemmermeer and manage a multifaceted program that involves students, faculty and civic and private sector leaders. Primary responsibility will be to determine engagement points with prospective Clients, cultivate those relationships and identify projects. Coordinates opportunities for student engagement. Coordinates site-specific workshops and visits from the ASU students and researchers. Serves as a liaison between the Center and Haarlemmermeer leadership. Assists in developing business strategy for the Center and contributes to the development and implementation of the marketing and fundraising strategy.

Definition of Terms

Education in sustainability - refers to a broad theme of expanding knowledge in sustainability for students, organizations doing business in Haarlemmermeer and beyond, and people living and working in Haarlemmermeer, Netherlands and Europe. It can take many forms including workshops, courses, student summer study abroad, student applied projects, conferences, presentations, events.

ATTACHMENT 1 – DRAFT Activities timeline for January to June 2013

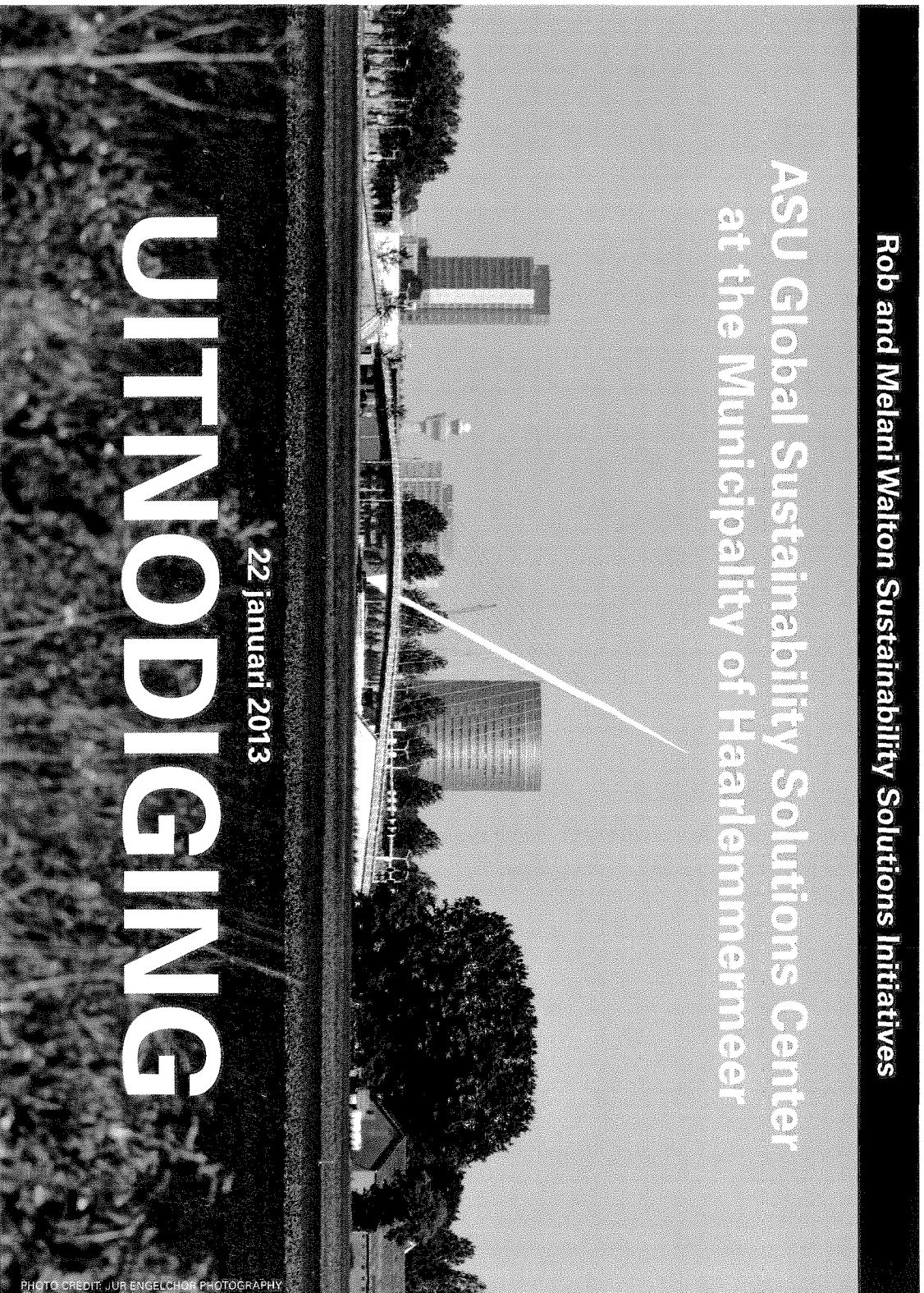
Rob and Melani Walton Sustainability Solutions Initiatives

**ASU Global Sustainability Solutions Center
at the Municipality of Haarlemmermeer**

22 januari 2013

UITNODIGING

PHOTO CREDIT: JUR ENGELCHOF PHOTOGRAPHY

Haarlemmermeer bundelt krachten met Arizona State University voor duurzamere wereld

Op dinsdag 22 januari 2013 openen de deuren van het 'Global Sustainability Solutions Center' op het duurzame kantorenpark Beukenhorst-Zuid in Hoofddorp. In dit onderzoeksinstituut wordt internationale kennis gebundeld om duurzaamheidsvraagstukken op te lossen. Het Europese centrum in Haarlemmermeer is de eerste van drie satellieten die op drie continenten verrijzen. Met de opening van het centrum geven de gemeente Haarlemmermeer en het Global Institute of Sustainability van de Arizona State University (ASU) uit de Verenigde Staten, het startschot van een langdurige samenwerking. De oprichting van de Global Sustainability Solutions Centers (GSSC) is mogelijk gemaakt door een gift van 27,5 miljoen dollar van de familie Walton (Walmart).

Haarlemmermeer krijgt door de samenwerking met de grootste universiteit van de Verenigde Staten de mogelijkheid om specifieke expertise en toponderwijs op het gebied van duurzaamheid aan te bieden aan bedrijven, organisaties en burgers binnen de gemeente, de Metropoolregio Amsterdam en daarbuiten. Teams van experts gaan samenwerken aan het realiseren van effectieve oplossingen voor economische, ecologische en maatschappelijke vraagstukken. De zogenaamde 'solution teams' bestaan wisselend uit experts van bedrijven, organisaties, onderwijsinstellingen en kennisinstellingen en wetenschappers en studenten van ASU.

U bent van harte welkom om de feestelijke opening bij te wonen. Wilt u hierbij aanwezig zijn? Meld u zich dan vóór 11 januari 2013 aan via duurzaamheidloont@haarlemmermeer.nl o.v.v. ASU.

Voor informatie kunt u bellen met Ayten Polat, 06 5373 6798

PROGRAMMA

17:00 uur Ontvangst

17:30 uur Opening Global Sustainability Solutions Center, met de volgende gastsprekers:

- Guest Speaker;
- John Nederstigt, wethouder gemeente Haarlemmermeer (Duurzaamheid, Werk, Jeugd & Onderwijs);
- Rob Melnick, Executive Dean, Global Institute of Sustainability, Arizona State University;
- Fonz Dekkers, Site Coordinator GSSC Haarlemmermeer;
- Coert Zachariasse, Voorzitter bestuur Enginn, Eigenaar Delta Development Group (ontwikkelaar Park 20|20 in samenwerking met Volker Wessels en Reggeborgh).

19:00 uur Business Meet & Greet

19:30 uur Einde programma

BIJLAGE 1 DEELNEMERS GROUP DECISION ROOMS			
Deelnemer	Functie	Bedrijf en/of organisatie	
Sector glastuinbouw 25 april 2012			
Sander van Voorn	Programmamanager	Greenport Aalsmeer	
Iris Goedhart	Beleidsadviseur/programmamanager	Kamer van Koophandel Amsterdam	
Berry Philippa	Voorzitter	BloomingBreeders	
Ger Vos	Directeur	InnovatieNetwerk	
Maarten Soederhuizen	Interimmanager	Soederhuizen Project- en Interimmanagement	
Anja Vermeulen	Personeelsmanager	Van Zanten Plants B.V.	
Anja Penninkhof	Beleidsadviseur Economische en Luchthavenzaken	Gemeente Haarlemmermeer	
Marike Wegbrans	Manager Personeel & Organisatie	Schreurs Holland	
Jaap Vreeken	Directeur	Vreeken Sierteelt B.V.	
Marcel Brans	Hoofd Kennis & Competentieontwikkeling	Naktuinbouw	
Rien Braun	Senior projectleider gebiedsontwikkeling	Stallingsbedrijf Glastuinbouw Nederland	11
Sector water 25 april 2012			
Jarno Deen	Procesleider	Hoogheemraadschap van Rijnland	
Maarten Soederhuizen	Interimmanager	Schiphol Group/theGROUNDS	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	
Luit Buurma	Coördinator Windenergie	Vereniging MeerBoeren Haarlemmermeer	
Marleen Maarleveld	Senior consultant watermanagement/duurzaamheid	ARCADIS Nederland BV	
John Nederstigt	Wethouder Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs	Gemeente Haarlemmermeer	6
Sector onderwijsinstellingen en werkgeverorganisaties 23 mei 2012			
Peggy Donker	Relatiemanager	Hogeschool Inholland Amsterdam	
Yvonne Lub	Coördinator	Podium voor Architectuur	
Petra Tiel	Regiomanager Public Affairs	VNO-NCW West/Metropool Amsterdam	
Matthé Ribbens	Directeur	MKB Amsterdam	
Guy van der Meulen	Waarnemend directeur	Hoofdvaartcollege	
Jos Bart	Directeur	Herbert Vissers College	
Wim Dijkshoorn	Projectdirecteur	ROC NOVA College	
Albert-Jan Krikke	Regiodirecteur	Wellantcollege	
Arjan Baak	Directeur a.i.	Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	
Rudy Klaassen	Projectleider Duurzaamheid	Natuur en Milieu Centrum Haarlemmermeer	11

Bestuurderssessie (wethouders en CEO's) 23 mei 2012			
Ulla Eurich	Wethouder	Gemeente Aalsmeer	
Ria Zijlstra	Wethouder	Gemeente Uithoorn	
Jonas van Stekelenburg	Directeur	Schiphol Group/theGROUNDS	
Age Vermeer	Divisiedirecteur	Dura Vermeer	
Rob van den Broek	Commercial Director	Delta Development Group	
Leo Peeters Weem	Directievoorzitter	Rabobank Regio Schiphol	
Adri de Roon	Wethouder	Gemeente Lisse	
Piet Melzer	Wethouder	Gemeente Nieuwkoop	
Hans Schouffoer	Bestuurslid	Hoogheemraadschap van Rijnland	
John Nederstigt	Wethouder	Gemeente Haarlemmermeer	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	11
Sector luchtvaart 24 mei 2012			
Denise Pronk	CR-Adviseur	Schiphol Group	
Robert Jan de Boer	Lector Aviation Engineering	Hogeschool van Amsterdam	
Lex Oude Weernink	lector Airport & Aviation	Hogeschool Inholland University of Applied Science	
Roland van der Kleij	Quality Manager	Corendon International Travel B.V.	
Margreet Hak	Senior adviseur	Stratagem Group/Amsterdam Economic Board	
William Vet	Airport Manager	easyJet	
Patrick Morcus	Managing Director	Nayak Aircraft Services	
Zoraima Croes	HRM-adviseur	TUI/ArkeFly	
Mark Overeijnder	Quality Manager	JetSupport B.V.	
Yvonne Remmits	Manager MVO	Transavia	
Guus Philips van Buren	Lean Six Sigma Office	KLM Engineering & Maintenance	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	
Peter Hulskemper	Manager a.i. Luchtvaart Dienstverlening	ROC van Amsterdam/MBO College Airport	13
		TOTAAL AANTAL AANWEZIGE DEELNEMERS	52

Bijlage 2 Bloemlezing uitkomsten Group Decision Rooms

A Group Decision Room sector glastuinbouw op 25 april 2012

Deelname van 11 organisaties waaronder BloomingBreeders, Greenport Aalsmeer en Van Zanten Plants.

- *"Duurzame bedrijfsvoering is noodzakelijk."*
- *"Investeren in duurzaamheid levert uiteindelijk geld op en is een uiting van maatschappelijk verantwoord ondernemen."*
- *"In onze sector werkt de Innovatieklas Flowers heel goed. Een initiatief van Greenport Aalsmeer waarbij studenten uit het groene en reguliere onderwijs op mbo-, hbo- en wo-niveau kennismaken met de keten van het Nederlandse sierteeltcluster door samen met ondernemers te werken aan actuele thema's."*
- *"Het onderwijs kan het bedrijfsleven helpen de juiste vraag te formuleren."*
- *"Hoger onderwijs kan advies geven over hoe duurzaamheid een logisch onderdeel kan zijn van de business en wat de economische voordelen zijn."*
- *"Onze sector heeft een groeiende behoefte aan hoger opgeleide en goed opgeleide arbeidskrachten, waarmee niet alleen het thema duurzaamheid een uitdaging is."*
- *"Een School voor Duurzaamheid kan een grote impuls geven aan 'duurzaam denken' en de regio een voortrekkersrol geven."*
- *"De Nederlandse glastuinbouw- en sierteeltsector is wereldwijd gezien een koploper, waardoor de uitwisseling van kennis met de School of Sustainability een toegevoegde waarde biedt voor beide partijen."*

B Group Decision Room sector water op 25 april 2012

Deelname van 6 bedrijven waaronder de Vereniging MeerBoeren Haarlemmermeer, het Hoogheemraadschap van Rijnland en Arcadis.

- *"Voor de ontwikkeling van kennis, innovatie en onderwijs is meer lef nodig bij de verantwoordelijke bestuurders."*
- *"Er zijn veel goede ideeën, maar in de praktijk stranden ze nog te vaak op bestuurlijk niveau. Zowel bij de overheden als in het bedrijfsleven."*
- *"We moeten vooral ook verder kijken dan de grenzen van de eigen organisatie, want het ontwikkelen van een duurzame economie en samenleving kan alleen door een gezamenlijke visie en een integrale aanpak. De volgende generatie moet deze denkwijze al met de paplepel ingegoten krijgen."*
- *"Duurzaamheid zou een onderdeel moeten zijn van het basisonderwijs, want hier wordt de verbinding gelegd tussen de theorie (het schoolplein) en de praktijk (de 'real world')."*
- *"Ik merk dat duurzaamheid is verworden tot een voorwaarde om te overleven, een essentiële waarde voor het voortbestaan."*
- *"De School of Sustainability kan de noodzaak voor een integrale blik stimuleren en als vliegwiel voor duurzame ontwikkeling fungeren. De wateropgave van de polder is meteen prachtige case: duurzaam waterbeheer en afvalwaterzuivering als energiefabriek."*

C Group Decision Room onderwijsinstellingen en werkgeversorganisaties 23 mei 2012

Deelname van 10 organisaties waaronder de Hogeschool Inholland, het Hoofdvaartcollege, het Nova College, VNO-NCW West en de Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp.

- *"Duurzaamheid wordt economisch noodzakelijk en ook interessant; er is veel behoefte aan onderzoek, testen en ontwikkeling. Daar ligt een grote kans voor het onderwijs: hoger (beroeps)onderwijs als denktank en kraamkamer voor nieuwe ideeën en als centrum voor 'research and development'."*

- *"Bedrijven die duurzaamheid in hun bedrijfsvoering hebben opgenomen, hebben nu nog een voortrekkersrol. Zoek de verbinding met het onderwijs en integreer 'best practices' in het onderwijs waar mogelijk."*
- *"Kennis moet via gastdocenten bij scholieren en studenten terecht moeten komen."*
- *"Ondernemers en bedrijven moeten hun duurzame kennis bij het Nederlandse hoger onderwijs vandaan kunnen halen. Daarom moet het een belangrijke plek krijgen in alle opleidingen."*
- *"De School of Sustainability kan een bijdrage leveren aan het maken van de vertaalslag van het begrip duurzaamheid naar concrete thema's en activiteiten. De aansluiting van het Nederlandse onderwijs bij een dergelijke overkoepelende school kan werken als versneller en innovator."*

D Group Decision Room bestuurders en directievoorzitters 23 mei 2012

Deelname van 10 organisaties waaronder wethouders van de gemeenten Lisse, Aalsmeer en Uithoorn en directeuren van Delta Development Group en Dura Vermeer.

- *"De transformatie naar een duurzame economie en samenleving gaat per definitie samen met kennis en onderwijs."*
- *"De regio Haarlemmermeer is één grote proeftuin voor verduurzaming. We moeten duurzaamheid 'vereconomiseren': economisch gezien levert het voordelen op."*
- *"De economische crisis maakt de noodzaak voor een circulaire economie helder en daarmee de noodzaak voor duurzaamheid."*
- *"De koppeling van duurzaamheid aan hoger onderwijs versterkt de innovatiekracht."*
- *"In Haarlemmermeer is het initiatief om zaken te verbinden ruimschoots aanwezig waardoor energie en inspiratie ontstaat. Bedrijven en initiatieven krijgen hierdoor een platform, waardoor activiteiten van de grond kunnen komen."*
- *"De gemeente moet meer dan alleen faciliteren. Een stimulerende overheid is een voorwaarde voor een blijvende ontwikkeling van duurzaamheid gekoppeld aan kennis, onderwijs en innovatie."*
- *"Duurzame leiders zijn intrinsiek gemotiveerd om hun bijdrage te leveren aan een duurzame samenleving en economie."*
- *"De School of Sustainability zou een verrijking zijn van het Nederlandse onderwijspalet. De spin-off kan enorm zijn; voor bestaande bedrijven, voor duurzame ontwikkeling, voor het kennisniveau en voor de werkgelegenheid."*
- *"De aanwezigheid van een dergelijk 'center of excellence' kan helpen het imago van Nederland als kennisland te verbeteren. Tegelijkertijd is Haarlemmermeer een voor Amerikaanse begrippen beperkt geografisch gebied met een concentratie van bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden die een unieke kans biedt voor een geslaagde uitrol van het duurzaamheidsbegrip."*

E Group Decision Room sector luchtvaart 24 mei 2012

Deelname van 13 organisaties waaronder Transavia, EasyJet, Nayak Aircraft Services, KLM Engineering & Maintenance, de Hogeschool van Amsterdam en het MBO College Airport.

- *"Niet alleen duurzaamheid is een essentiële waarde voor het voortbestaan van de sector, de eindigheid van brandstoffen is dat ook. Het realiseren van innovatieve oplossingen is een must."*
- *"Bewustwording over duurzaamheid moet zo vroeg mogelijk worden bijgebracht en dus een onderdeel vormen van het basisonderwijs. In het hoger onderwijs moet duurzaamheid geïntegreerd worden in alle opleidingen. Zodoende ontstaat bewustwording vanuit alle disciplines: kosten, onderhoud, productie, marketing, personeel, transport et cetera."*
- *"Een geheel nieuwe hbo-opleiding vliegtuigonderhoud waar techniek en management samenkomen, is niet nodig. Daar voorzien bestaande opleidingen voldoende in."*
- *"Als blijkt dat afgestudeerde alumni niet voldoende tegemoetkomen aan de behoeften en eisen van de arbeidsmarkt, moeten we de onderwijsprogramma's van luchtvaartopleidingen goed tegen het licht houden."*

- *"Het gebruik van het materiaal composiet in vliegtuigen die daadwerkelijk naar Schiphol vliegen op zeer korte termijn, heeft een hiaat in de Nederlandse luchtvaartsector blootgelegd."*
- *"Technisch luchtvaartpersoneel is nu niet voldoende in staat composietvliegtuigen te onderhouden en repareren. Om huidige en toekomstige technici te bekwamen in deze materiaalsoort, moeten we composiet integreren in bestaande opleidingen. Of misschien een nieuwe ontwikkelen."*
- *"Door geavanceerder materialen en innovaties in technologie heeft de luchtvaartsector behoefte aan een nieuwe generatie technisch personeel. Het onderwijs moet hierop anticiperen en verder kijken dan de nabije toekomst. Belangrijk hierbij is de onderlinge samenwerking tussen luchtvaartopleidingen en een goede vraagarticulatie vanuit de luchtvaartsector."*
- *"Aangezien Haarlemmermeer de kern is van de regio die de 'economische motor' van Nederland is, zou het een goed signaal zijn om de School of Sustainability juist hier te laten landen. Het aanwezige draagvlak onder het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid maakt dat deze universiteit in een warm bad terechtkomt."*

gemeente
Haarlemmermeer

Nota van B&W

Onderwerp Verkenning Hoger Onderwijs

Portefeuillehouders J.C.W. Nederstigt en mr. A.Th.H. van Dijk
Collegevergadering 17 juli 2012
Inlichtingen Wendy van Vliet (023 567 64 76)
Registratienummer 2012.0036177

1. Samenvatting

Wat willen we bereiken?

Wij hebben nadrukkelijk de ambitie verbindingen te leggen tussen de arbeidsmarkt en het onderwijsaanbod in Haarlemmermeer. De arbeidsmarkt heeft behoefte aan goed (hoog) opgeleid personeel in verschillende sectoren. Daar tegenover staat het onderwijs dat verantwoordelijk is voor onderwijsprogramma's die aansluiten op de vraag van de markt. Een sterke arbeidsmarkt is een voorwaarde voor de economische ontwikkeling in deze regio. Voor het versterken van de kennisinfrastructuur op de arbeidsmarkt is een betere afstemming tussen vraag en aanbod nodig. Wij willen dit nadrukkelijk samen doen met alle spelers op de arbeidsmarkt, waarbij proactiviteit een randvoorwaarde is. Voor het creëren van een sterke beroepsbevolking en een passende aansluiting op de arbeidsmarkt willen wij ruimte geven aan de ontwikkeling van nieuwe vormen van hoger onderwijs in Haarlemmermeer. De klassieke route via Den Haag voor de oprichting van nieuw bekostigd onderwijs biedt weinig soulaas, vanwege de strenge regels omtrent accreditatie (kwaliteit) en doelmatigheid van een nieuwe opleiding. Deze 'beperking' prikkelt de creativiteit en geeft ruimte voor kansrijke particuliere initiatieven. Wij zetten ons in voor het creëren van een stevig fundament in Haarlemmermeer dat als bodem dient voor de ontwikkeling van de speerpunten kennis, innovatie en duurzaamheid. Deze lokale ambitie heeft in onze ogen een regionale reikwijdte en sluit daarom goed aan op de inzet van de Metropoolregio Amsterdam voor de ontwikkeling van innovatie en toponderwijs.

De behoefte van de arbeidsmarkt, de ruimte om hierop in te spelen en onze ambities hebben ons doen inzien dat een verkenning naar de mogelijkheden opportuun is. Conform de toezegging aan de raad presenteren wij in deze nota de resultaten van de *Verkenning Hoger Onderwijs*, zoals gepresenteerd in de Startnotitie Hoger Onderwijs (Nota van B&W/2011.0036023) die op 27 oktober 2011 aan de raad is voorgelegd. Voorts geven wij een beeld van de ontwikkeling van nieuwe vormen van hoger onderwijs die op dit moment het meest kansrijk zijn. De volgende stap is het opstellen van een plan van aanpak om de kansen voor nieuwe vormen van niet-bekostigd hoger onderwijs ook daadwerkelijk op te pakken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Wij zijn een verkenning gestart waarin onze ambities een uitgangspunt vormen. Onze focus ligt op de mogelijkheden voor ontwikkeling van *hoger onderwijs in relatie tot versterking van de kennisinfrastructuur, innovatie, duurzaamheid en economische groei*. De behoefte vanuit de economische sectoren is een leidende factor. Wij staan hier als gemeente niet alleen in. Zowel de arbeidsmarkt als het onderwijs, evenals andere belangrijke spelers, zijn gebaat bij blijvende ontwikkeling. Daarom hebben wij onderzoek gedaan naar de behoeften en mogelijkheden voor kennis, innovatie en onderwijs, waarbij wij een koppeling hebben gemaakt met duurzaamheid en de economische sectoren. In de luchtvaart en logistiek bijvoorbeeld volgen de ontwikkelingen elkaar in snel tempo op, wat de mogelijkheden voor innovatie vergroot. Tijdens het onderzoek zijn wij de dialoog aangegaan met regionale onderwijsinstellingen, kennisinstituten, omringende gemeenten en bedrijven uit de sectoren glastuinbouw, water en luchtvaart.

Wij willen met onze partners een fundament leggen voor de gezamenlijke ambities. Om de gewenste eenheid voor de verbinding tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs te realiseren, willen wij onze partners beluisteren en peilen. Deze doelstelling konden wij in onze ogen het beste behalen door de inzet van de zogenaamde *Versnellingskamer* (Group Decision Room). Dit is een interactieve onderzoeksmethode waarbij alle deelnemers hun antwoorden anoniem kunnen ingeven op een laptop. In tegenstelling tot een groepsdiscussie, waarbij veel mensen niet aan het woord komen, komen bij deze methode alle deelnemers aan bod. Het resultaat heeft laten zien dat in Haarlemmermeer een rijke bodem aanwezig is om 1) een sterkere verbinding te creëren tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs door initiatieven proactief op te pakken en elkaar meer op te zoeken, 2) nieuwe vormen van hoger onderwijs te ontwikkelen en 3) duurzaamheid te verankeren in het (hogere) onderwijs.

Ontwikkeling van nieuw onderwijs in Haarlemmermeer

Wij zijn van mening dat de arbeidsmarkt gevoed moet worden met voldoende aanwas vanuit onderwijs dat aansluit op de vraag. Het gaat hierbij niet alleen om hoger onderwijs, maar getuige de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek, ook om het primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs. De ontwikkeling van een nieuwe vorm van hoger onderwijs completeert de doorlopende leerlijn (vanaf primair tot hoger onderwijs) in Haarlemmermeer. En de ontwikkeling van initiatieven op mbo-niveau vanuit bestaande regionale onderwijsinstellingen, verrijken het onderwijspalet eveneens. Wij willen een sterke voedingsbodem creëren om jonge mensen een keuzemogelijkheid te bieden. Deze wens krijgt ook vorm door de verkenning die wij momenteel uitvoeren met de Arizona State University (ASU), een grote onderzoeksuniversiteit uit de Verenigde Staten. Onze doelstellingen voor de ontwikkeling van een duurzame samenleving en de economische ontwikkeling van de gemeente sluiten goed aan op de ambities van deze universiteit. Gezien de sterke overlap menen wij dat Haarlemmermeer een kansrijke proeftuin kan zijn voor de onderwijsfilosofie, de missie en de mogelijkheden van ASU's School of Sustainability. Deze school biedt een multidisciplinair programma dat studenten opleidt om realistische oplossingen te vinden voor ecologische, economische en sociale uitdagingen. Daarnaast spelen binnen de economische sectoren ook ontwikkelingen op het gebied van (hogere) onderwijs, zoals de op handen zijnde oprichting van het Logistiek College Metropoolregio Amsterdam. Zowel in de luchtvaart- als logistieke sector is draagvlak aanwezig voor een kritische blik op bestaande onderwijsprogramma's en de ontwikkeling van mogelijk nieuwe opleidingen die aansluiten op de huidige vraag van de arbeidsmarkt.

Wat mag het kosten?

De *Verkenning Hoger Onderwijs* heeft aangetoond dat diverse partijen in Haarlemmermeer open staan voor de ontwikkeling van nieuwe vormen van hoger onderwijs en een reflectie op bestaande onderwijsprogramma's. Deze nota geeft een voorzet voor een continuering van de ingeslagen weg. Wij willen de uitkomsten verder uitwerken in een plan van aanpak waarbij samenwerking het uitgangspunt is. De realisatie van nieuwe vormen van niet-bekostigd hoger onderwijs kan alleen slagen door samenwerking met en de aanwezigheid van draagvlak bij de belangrijkste partners in het regionale veld. Dit zijn wat ons betreft vertegenwoordigers van de vier O's: Ondernemers, Overheden, Onderwijsinstellingen en, al dan niet direct, Ouders.

Hiervoor willen wij de inzet van de beleidsadviseur hoger onderwijs vooralsnog continueren tot en met 31 december 2013. De totale lasten voor de tweede helft van 2012 ramen wij op € 60.000,-. Dekking vindt plaats binnen bestaand budget uit programma 6 Jeugd & Onderwijs. Voor 2013 ramen wij de totale lasten op € 100.000,-. Dekking vindt plaats binnen bestaande budgetten op de terreinen jeugd, duurzaamheid en maatschappelijke ontwikkeling (algemeen advies). In het geval dat een actuele ontwikkeling (bijvoorbeeld ASU) vraagt om het opschalen van de geraamde inzet, betrekken wij dit bij het eerstvolgende P&C-product. Bij de Voorjaarsrapportage 2013 leggen wij op basis van de dan bekende situatie voor hoe wij tot een eventuele structurele continuering van deze inzet willen komen.

Wie is daarvoor verantwoordelijk?

Het college wenst met de ontwikkeling van hoger (beroeps)onderwijs de verbinding leggen tussen de arbeidsmarkt en het Haarlemmermeerse onderwijsaanbod (collegeprogramma 2010-2014, Kwaliteit door Keuzes, een nieuw evenwicht). De portefeuillehouders voor Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs en voor Economie, Schiphol en Cultuur zijn binnen het college aanspreekpunt voor dit onderwerp. Coördinerend wethouder is de portefeuillehouder Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs.

Wanneer en hoe zal de raad over de voortgang worden geïnformeerd?

Deze nota van B&W wordt ter bespreking aan de raad gezonden. De raad wordt vervolgens separaat geïnformeerd over de op te stellen plannen van aanpak.

2. Besluit

Op grond van het voorgaande besluit het college:

1. in te stemmen met de uitkomsten van de Verkenning Hoger Onderwijs, in het bijzonder met de verdere uitwerking van de kansen op realisatie van hoger onderwijs binnen de luchtvaartsector en op het vlak van duurzaamheid in relatie tot (hoger) onderwijs;
2. de inzet van de beleidsadviseur hoger onderwijs te continueren vooralsnog tot en met 31 december 2013;
3. de totale lasten voor de tweede helft van 2012 (geraamd op € 60.000) te dekken uit programma 6, product 484 Gemeenschappelijke Uitgaven Onderwijs Algemeen;
4. de geraamde lasten voor 2013 ad € 100.000 te dekken uit programma 6, product 484 Gemeenschappelijke Uitgaven Onderwijs Algemeen (€ 55.000), programma 9, product 720 Milieubeleid (€ 25.000) en adviesbudget MEO (€ 20.000);
5. deze nota ter bespreking aan de raad te zenden.

3. Uitwerking

3.1 Wat willen we bereiken?

3.1.1 Inleiding

Wij zien concrete kansen om nieuwe vormen van hoger onderwijs te ontwikkelen. Hiermee geven wij invulling aan onze ambitie om de kennisinfrastructuur in onze regio te versterken en een sterkere verbinding te creëren tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs. In ons collegeprogramma *Kwaliteit door keuzes, een nieuw evenwicht* hebben wij nadrukkelijk aangegeven dat wij blijvend aandacht schenken aan het verbreden van het onderwijsaanbod in Haarlemmermeer. En dat wij vooral denken aan hoger (beroeps)onderwijs in relatie tot economische groei van onze gemeente. Wij willen Haarlemmermeer laten uitgroeien tot het (inter)nationale kenniscentrum van moderne leeftechnologieën, met sectoren die elkaar versterken door een betere balans tussen vraag en aanbod in een duurzame economie en samenleving.

3.1.2 Doelstellingen Haarlemmermeer

Wij denken dat Haarlemmermeer een kansrijke 'proeftuin' is voor het realiseren van ambities. Aansprekende voorbeelden zijn de realisatie van het eerste duurzame kantorenpark van Nederland gebaseerd op de Cradle-to-Cradle-filosofie: Park 20|20 in Beukenhorst-Zuid. En de ontwikkeling van de Incubator Haarlemmermeer: een broedplaats voor kansrijke duurzame beginnende bedrijven, waar mogelijkheden om kennis te delen en samen te werken worden vergroot. Maar ook de oprichting van de Innovatieraad in uiterlijk 2014: een forum van experts gericht op het leggen van verbindingen tussen initiatieven voor duurzame ontwikkeling onderling en met sectorale ontwikkelingen.

Onze kracht is de aanwezigheid van alle economische sectoren, een complete infrastructuur, een aantrekkelijke geografische locatie, Schiphol, ruimte, een (internationaal) bedrijfsleven en een grote hoeveelheid arbeidsplaatsen. Daarnaast hebben wij een groot aantal jonge inwoners die de (duurzame) beroepsbevolking van de toekomst vormen. De arbeidsmarkt heeft behoefte aan goed opgeleide werknemers op alle niveaus. De economische tegenwind en de noodzaak voor een duurzame economie vragen echter ook om hoog opgeleid personeel dat de complexe vraagstukken op ecologisch, economisch en sociaal vlak kan tackelen. Dit maakt een betere afstemming tussen vraag en aanbod cruciaal. Binnen het Lokaal Platform Arbeidsmarkt en Onderwijs (LPAO) bestaat bijvoorbeeld het besef dat de sectoren techniek en zorg en welzijn kampen met een groot tekort aan arbeidskrachten die goed gekwalificeerd zijn. De huidige lacunes maken concrete actie door zowel de arbeidsmarkt als het onderwijs noodzakelijk. De verschillende Platforms Arbeidsmarkt Onderwijs (PAO's) werken daarom meer vanuit een vraaggerichte focus, met een strategische link naar het Amsterdam Economic Board (AEB), het belangrijkste regionale adviesorgaan op economisch gebied.

Voor het realiseren van nieuwe vormen van hoger onderwijs nemen wij de rol van regisseur en verbinder op ons. De deelnemers aan deze verkenning hebben te kennen gegeven dat zij de faciliterende rol van de gemeente op prijs stellen. Wij denken dat deze regierol ons goed past, omdat het juist nu belangrijk is het voortouw te nemen. Het bedrijfsleven, vooral het midden- en kleinbedrijf, moet in de huidige economische malaise alle zeilen bijzetten. Wij kunnen bedrijven verbinden aan regionale koplopers in duurzaamheid die hun kennis en expertise graag willen delen. Zij zijn tegelijkertijd ook op zoek zijn naar mogelijkheden om de praktijk te koppelen aan kennis. Onderwijsinstellingen kunnen hierin actief participeren, zodat voor de studenten en bedrijven de mogelijkheid ontstaat voor onderzoek.

3.2 Wat hebben we daarvoor gedaan?

3.2.1 Verkenning Hoger Onderwijs

Haarlemmermeer staat in haar ambitie voor een versterking van de kennisinfrastructuur en de ontwikkeling van hoger onderwijs in relatie tot economische groei niet alleen. Wij kiezen voor samenwerking in plaats van concurrentie. Het is nodig voldoende draagvlak voor de ambities van Haarlemmermeer te verwerven, omdat hoger onderwijs per definitie een regionale functie vervult. Enerzijds willen wij ongewenste concurrentie tussen steden in de regio voorkomen, anderzijds willen wij graag samenwerken met het bedrijfsleven en het onderwijs. Dit vergt een gezamenlijke inspanning van alle relevante partijen. Wij kiezen voor een aanpak waarbij de gemeente zich niet richt op bekostigd onderwijs via het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, maar juist op particuliere initiatieven. Bij de verkenning hebben wij de regio, het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen actief betrokken. Wij hebben om tafel gezeten met de sectoren glastuinbouw, water en luchtvaart. Aangezien wij de gehele onderwijsketen in ogenschouw moeten nemen, zijn regionale onderwijsinstellingen vanuit de doorlopende leerlijn (primair tot hoger onderwijs) uitgenodigd. Gezien de regionale inbedding en de gewenste integrale aanpak hebben wij ook collega-portefeuillehouders van omliggende gemeenten benaderd, in combinatie met onze belanghebbende partners uit het programma Ruimte voor Duurzaamheid.

De topsector logistiek is niet actief benaderd tijdens de verkenning, omdat in regionaal verband meerdere ontwikkelingen gaande zijn waarin de gemeente participeert. Deze activiteiten zijn ondergebracht in het *Programma Smart Logistics Amsterdam 2012-2015*¹. Op het gebied van onderwijs kan de ontwikkeling van het Logistiek College Metropoolregio Amsterdam een belangrijke impuls geven aan het creëren van een optimale afstemming tussen vraag en aanbod op de logistieke arbeidsmarkt. De gemeente is in de logistieke sector vertegenwoordigd door de portefeuillehouder voor Economie, Schiphol en Cultuur als voorzitter van de Amsterdam Logistics Board en als lid van de Kerngroep Logistiek van de Amsterdam Economic Board. Gezien de regionale samenwerking vonden wij een aparte benadering van logistieke bedrijven vanuit Haarlemmermeer niet opportuun.

3.2.2 Opzet kwalitatief onderzoek

Wij hebben vijf brainstormsessies georganiseerd in een zogenaamde *versnellingskamer* (Group Decision Room). Deze interactieve methode biedt deelnemers de mogelijkheid op anonieme wijze ideeën en meningen te uiten. Dit betekent dat iedereen de mogelijkheid krijgt zijn of haar bijdrage over het voetlicht te brengen. Wij hebben gekozen voor deze methode vanwege de deelnamegraad van honderd procent. Elke deelnemer participeert namelijk actief via een persoonlijke laptop. De vijf bijeenkomsten hebben geleid tot een grote hoeveelheid ideeën, suggesties en meningen over:

- de behoefte aan een sterkere verbinding tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs door initiatieven proactief op te pakken en elkaar meer op te zoeken;
- het verder verkennen van de mogelijkheden voor de ontwikkeling van nieuwe vormen van hoger onderwijs in relatie tot de vraag van de arbeidsmarkt;
- de dringende wens om het thema duurzaamheid te integreren in het onderwijs vanaf primair tot hoger onderwijs.
- de toegevoegde waarde die de School of Sustainability zou kunnen hebben voor Haarlemmermeer, de regio en de mogelijke (inter)nationale reikwijdte.

¹ Programma Smart Logistics Amsterdam 2012-2015, Amsterdam Economic Board, Cluster Logistiek, mei 2012

Het onderzoek in de versnellingskamer heeft een rapport opgeleverd van 126 pagina's bestaande uit de bijdrage van 52 actieve deelnemers.

3.2.3 Resultaten Versnellingskamer (Group Decision Room)

Het kwalitatieve onderzoek in de versnellingskamer heeft niet alleen een direct zichtbaar resultaat opgeleverd, de deelnemers hebben zonder uitzondering positief gereageerd op deze methode. Het resultaat heeft ons gesterkt in de overtuiging dat wij onze ambities kunnen realiseren. In Haarlemmermeer is een sterk en breed draagvlak aanwezig om samen te werken aan de ontwikkeling van nieuwe vormen van hoger onderwijs. Alle betrokken partijen zien in dat de ontwikkeling van een duurzame economie synergetisch is verbonden aan kennis, innovatie en onderwijs. De participanten hebben een gedeelde noodzaak geuit om vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen door elkaar structureel en constructief op te zoeken. In verschillende sessies, onder andere glastuinbouw en luchtvaart, hebben deelnemers laten weten actief te willen participeren in de verdere uitwerking van de ontwikkelingen omtrent hoger onderwijs. Zij willen aangehaakt blijven en mogelijke activiteiten op zich nemen vanuit hun bedrijf of organisatie.

De methode van de versnellingskamer heeft bevestigd dat onderling behoefte bestaat meer van elkaar te leren en meer op de hoogte te raken van elkaars activiteiten. Als het gaat om duurzaamheid kan het altijd nog beter, maar het gekozen pad is goed. En dat duurzaamheid geïntegreerd moet worden in de totale onderwijsketen, wordt ook breed gesteund. De duurzame (beroeps)bevolking van de toekomst zit namelijk nu op de basisschool. Hierbij geldt overigens het credo 'doen wat je zegt'. Duurzaam onderwijs betekent duurzaamheid verankeren in het curriculum, in de manier van lesgeven en in de bedrijfsvoering van de onderwijsinstelling. Haarlemmermeer is volgens de deelnemers de plek waar alles samen kan komen. Alles is aanwezig. En daarmee ook alle complexe uitdagingen op ecologisch, economisch en sociaal vlak. De ideale proeftuin waar kennis, innovatie, onderwijs, onderzoek en praktijk elkaar kunnen ontmoeten.

(Zie voor een overzicht van de deelnemers en een bloemlezing van de brainstormsessies bijlagen 1 en 2).

3.2.4 Opzet kwantitatief onderzoek

Het kwantitatieve onderzoek was gericht op het thema arbeidsmarkt en onderwijs. Ter ondersteuning van het kwalitatieve onderzoek hebben wij twee analyses uitgevoerd. Ten eerste hebben wij gekeken naar landelijke stroominformatie afkomstig van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Dit heeft een referentiebeeld opgeleverd over de doorstroom van middelbare scholieren in Haarlemmermeer naar hoger onderwijs buiten de gemeente. Ten tweede hebben wij gekeken naar de huidige en toekomstige situatie op de arbeidsmarkt in de regio. Hiervoor zijn gegevens over arbeidsmarktprognoses gedestilleerd uit het rapport *De toekomst van de arbeidsmarkt in de Metropoolregio Amsterdam tot 2016*².

² De toekomst van de arbeidsmarkt in de Metropoolregio Amsterdam tot 2016. SEO Economisch Onderzoek/Kamer van Koophandel Amsterdam, januari 2012

A Doorstroming naar hoger onderwijs van scholieren in Haarlemmermeer

Veel havo- en vwo-scholieren in Haarlemmermeer stromen na het behalen van hun diploma door naar hoger onderwijs. Wij hebben uit landelijke gegevens van de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) de gegevens gedestilleerd voor Haarlemmermeer. Het onderzoek bestrijkt twee periodes; de schooljaren 2009/2010 en 2010/2011. Ook hebben wij gekeken naar de studierichting. Nagenoeg alle scholieren zijn uitgestroomd naar onderwijsinstellingen buiten onze gemeente, aangezien in Haarlemmermeer geen hoger onderwijs aanwezig is. Uitzondering hierop is de Pabo van Hogeschool Inholland Haarlem. Deze sluit echter haar deuren aan het eind van dit schooljaar. Hieronder volgen in tabellen en taartgrafieken de resultaten.

Doorstroom havo/vwo naar hoger onderwijs 2009/2010

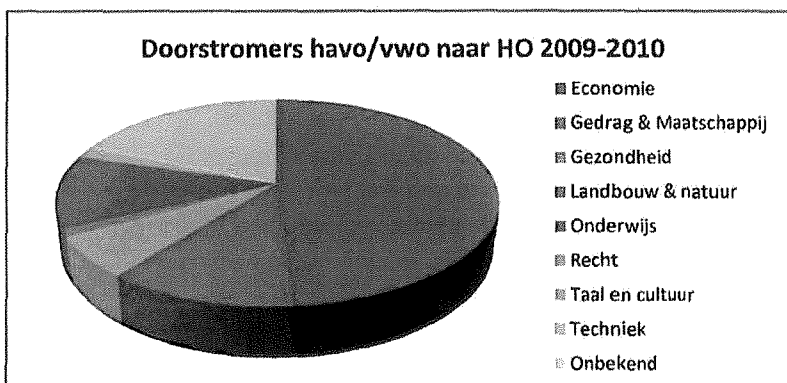
	Economie	G&M*	Gezondheid	Landbouw	Onderwijs	Recht	Taal/ cultuur	Techniek	Onb.	Totaal
HBO	148 (49%)	36 (12%)	19 (6%)	4 (1%)	34 (11%)	-	6 (2%)	56 (18%)	-	303 (100%)
Universiteit	22 (17%)	24 (18%)	18 (14%)	24 (18%)	-	14 (11%)	10 (8%)	17 (13%)	1 (1%)	130 (100%)
Totaal	170 (39%)	60 (14%)	37 (9%)	28 (6%)	34 (8%)	14 (3%)	16 (4%)	73 (17%)	1 (0%)	433 (100%)

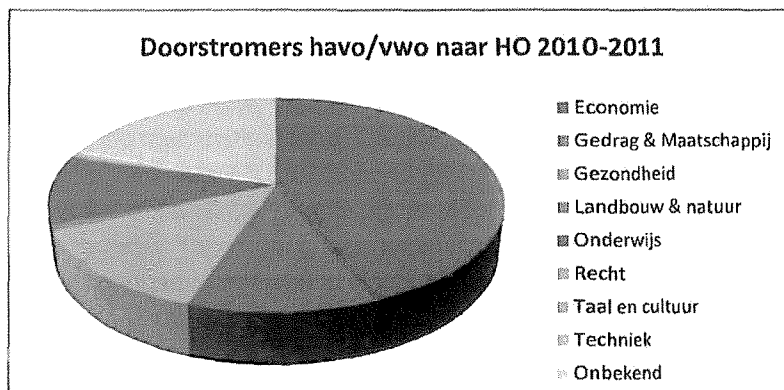
* Gedrag & Maatschappij

Doorstroom havo/vwo naar hoger onderwijs 2010/2011

	Economie	G&M	Gezondheid	Landbouw	Onderwijs	Recht	Taal/ cultuur	Techniek	Onb.	Totaal
HBO	131 (44%)	34 (11%)	39 (13%)	3 (1%)	31 (10%)	-	3 (1%)	58 (19%)	-	299 (100%)
Universiteit	27 (22%)	24 (19%)	15 (12%)	14 (11%)	-	11 (9%)	7 (6%)	26 (21%)	1 (1%)	125 (100%)
Totaal	158 (37%)	58 (14%)	54 (13%)	17 (4%)	31 (7%)	11 (3%)	10 (2%)	84 (20%)	1 (0%)	424 (100%)

Gegevens in taartdiagrammen

Conclusie naar aanleiding van de gegevens

Veruit de meeste scholieren kiezen voor hoger onderwijs in de economische richting (een kleine 40 procent). De studierichting techniek is daaropvolgend het meest populair. Wij zien zelfs in het jaar 2010/2011 een lichte stijging ten opzichte van het schooljaar daarvoor (van 17% in 2009/2010 naar 20% in 2010/2011). Gezien de huidige en toekomstige tekorten in de technische sector, is deze stijging positief te noemen. Ook naar sociale studies stroomt zo'n 14% uit. Opvallend is het stijgende percentage dat uitstroomt naar gezondheidsstudies (9% in 2009/2010 en 13% in 2010/2011). Interessante vraag is of deze trend zich voort blijft zetten. Het feit dat redelijk veel scholieren kiezen voor een studierichting die voorbereidt op een baan in het onderwijs, had waarschijnlijk te maken met het feit dat binnen onze gemeentegrenzen een Pabo-opleiding (Hogeschool Inholland) gevestigd is/was. Als deze lijn weer zou afnemen in 2011/2012, zou je kunnen stellen dat scholieren wellicht toch graag dicht bij huis studeren.

Het LPAO heeft geconstateerd dat op de arbeidsmarkt een groeiende vraag is naar technisch personeel. Er wordt voor de toekomst een groot tekort aan technisch personeel verwacht. Maar ook in de zorg ontstaan grote personeelstekorten. Het is dus wenselijk dat naar verhouding meer scholieren gaan kiezen voor deze studierichtingen. Hiertoe heeft het LPAO de werkgroepen Techniek en Zorg & Welzijn opgericht. De benadering vanuit een vraaggerichte focus is noodzakelijk, evenals de strategische link naar de AEB voor het regionale blikveld.

Landelijke stroominformatie naar het hoger onderwijs³

De havo bereidt leerlingen voor op een hbo-opleiding; het vwo op een wetenschappelijke studie. Zoals verwacht stroomde met driekwart de meerderheid van de havo-leerlingen die in 2009/2010 een diploma hebben behaald ook naar het hbo. Bijna 4 procent bleef op het voortgezet onderwijs om door te leren op het vwo. Ongeveer 3 procent koos voor het mbo en 14 procent verliet het onderwijs al dan niet tijdelijk. Ook van de gediplomeerde vwo'ers koos een groot deel (71 procent) de meest voor de hand liggende stroom naar het wo. Ruim 12 procent koos voor een meer praktijkgerichte hbo-opleiding en ongeveer 16 procent stroomde uit het onderwijs.

³ Jaarboek onderwijs in cijfers 2011. CBS

B Beeld van de arbeidsmarkt in de Metropoolregio Amsterdam

Voor een beeld van de arbeidsmarkt in de Metropoolregio Amsterdam hebben wij een aantal gegevens gedestilleerd uit het rapport *De toekomst van de arbeidsmarkt in de Metropoolregio Amsterdam tot 2016*. Dit rapport is gepubliceerd door SEO Economisch Onderzoek in opdracht van de Kamer van Koophandel Amsterdam in januari 2012.

Grootste groeisectoren qua aantal banen periode 2010-2016 (op volgorde):

- Zakelijke dienstverlening (26.000)
- Zorg- en welzijnssector (23.000)
- Handel en reparatie (8.000)
- Horeca (5.000)
- Onderwijs (5.000)

Grootste krimpers qua aantal banen periode 2010-2016:

- Industrie (-12.000)
- Logistiek en communicatie (-6.000)
- Overheid (-2.600)

De komende jaren zijn veel hbo'ers en wo'ers nodig in de Metropoolregio:

- 40.000 academici (14.000 uitbreiding en 25.000 vervanging)
- 43.000 hbo'ers (11.000 uitbreiding en 32.000 vervanging)

De vraag naar hbo'ers en academici is maar liefst 53% van de totale vraag naar personeel! De behoefte aan academici en hbo'ers speelt voornamelijk in de sectoren zakelijke dienstverlening, zorg en het onderwijs.

Zakelijke dienstverlening is de grootste groeisector in de Metropoolregio. De qua werkgelegenheid grootste sectoren binnen de zakelijke dienstverlening zijn de banken, consultants, ICT-diensten, schoonmaak, financiële en administratieve dienstverlening en de architecten en ingenieurbureaus.

Vervolgonderwijs (landelijk)

Deelname aan het vervolgonderwijs is het laatste decennium sterk gegroeid. Welke studierichtingen op hbo-niveau zijn populair in Nederland?

- Financieel/administratief
- Zorg
- Pabo/pedagogisch

Welke studierichtingen op universitair niveau zijn populair in Nederland?

- Humanoria & Sociaal (taal en letterkunde, geesteswetenschappen, sociale en politieke wetenschappen en journalistiek)
- Economie
- Bedrijfskunde

Op hbo-niveau valt de daling (halvering) van het aandeel techniek op. Stijgers zitten in de bètahoeak (als gevolg van de ICT-ontwikkelingen), bestuur & veiligheid (nieuwe richting) en overige dienstverlening (horeca & logistiek). Op universitair niveau is de richting economie en bedrijf de grootste stijger, maar ook het aandeel zorg is met 50% sterk gegroeid. Het aandeel gedrag & maatschappij en bèta en techniek is gedaald.

Verbinding met de Versnellingskamers (Group Decision Rooms)

De gegevens uit de analyses van de stroominformatie en de arbeidsmarktprognose laten zien dat een sterkere verbinding tussen de arbeidsmarkt en het onderwijs noodzakelijk is. De sectoren die te kampen hebben met tekorten, met name techniek, willen alle zeilen bijzetten om de sectoren aantrekkelijker te maken. Dit kwam tijdens de brainstormsessies in de versnellingskamers sterk naar voren vanuit de glastuinbouw- en luchtvaartsector. De verbindende rol van de PAO's wordt hierbij als randvoorwaarde genoemd. Er is een platform nodig van een faciliterende partij die vraag en aanbod bij elkaar brengt en structureert. De regionale spanwijdte van de AEB met kerngroepen per economische sector maken het mogelijk lokale en regionale initiatieven en activiteiten met elkaar te verbinden en breder te trekken. De AEB kan een overkoepelende rol spelen, omdat kennis, innovatie en de inzet op toponderwijs speerpunten zijn die doorsijpelen naar lokaal niveau.

3.3 Wat willen wij verder doen?

De *Verkenning Hoger Onderwijs* heeft aangetoond dat diverse partijen in Haarlemmermeer actief willen participeren in de ontwikkeling van hoger onderwijs in relatie tot economische groei van onze gemeente. De mogelijkheden liggen met name op het vlak van luchtvaart en duurzaamheid. Het draagvlak is aanwezig voor een verdere uitwerking van deze conclusie. Wij willen twee kansen nader uitwerken. Ten eerste het internationale onderwijs in de vorm van de Arizona State University en in het bijzonder de School of Sustainability. Zoals gebleken uit het kwalitatieve onderzoek is dit topinstituut volgens de participanten een verrijking voor het Nederlandse onderwijspalet. Wij vinden dat de gemeente dit instituut de mogelijkheid moet bieden hier te landen. Haarlemmermeer heeft in het model van het *Wheel of Sustainability* een duidelijke koers gedefinieerd als het gaat om de ontwikkeling van een duurzame economie en een duurzame samenleving. De doelstellingen van de School of Sustainability sluiten hier naadloos op aan.

Op de tweede plaats de mogelijke niche als het gaat om een technische hbo-opleiding vliegtuigonderhoud waarin het materiaal composiet een wezenlijk bestanddeel vormt van het curriculum. De onderwijsinstellingen en bedrijven die deelgenomen hebben aan de verkenning zijn bereid hun kennis en expertise in te zetten voor het eventueel realiseren van een opleiding die goed gekwalificeerd en hoog opgeleid personeel aflevert dat klaar is voor de vliegtuigen van de nabije toekomst. Het is goed mogelijk dat dit bestaande opleidingen betreft die hun curriculum aanpassen op het materiaal composiet, maar het kan ook zijn dat een nieuwe regionale opleiding nodig blijkt.

Rol gemeente

De participanten aan de versnellingskamers zijn van mening dat de tijd van praten en analyseren voorbij is, ze willen vooral doen. De faciliterende en/of verbindende rol van de gemeente werd en wordt door de deelnemers aan het kwalitatieve onderzoek op prijs gesteld. Toch is het nadrukkelijk niet onze bedoeling overal het voortouw in te nemen, waarbij andere partijen een afwachtende houding aannemen. Wel zijn wij van mening dat wij in bestaande initiatieven zo goed mogelijk moeten participeren. En dat wij de portefeuillehouders zo goed mogelijk moeten faciliteren in de uitvoering van hun rol. Dit geldt bijvoorbeeld nadrukkelijk voor de portefeuillehouder duurzaamheid in zijn rol als ambassadeur duurzaamheid voor Greenport Aalsmeer. De portefeuillehouder economie is lid van de Amsterdam Economic Board en vervult vanuit die hoedanigheid een aantal rollen in verschillende overlegvormen, zoals voorzitter van het Amsterdam Logistics Board. De portefeuillehouder economie kan hierdoor invulling geven aan het verankeren van de lokale

ambities in de regionale context van de Metropoolregio Amsterdam. De beleidsadviseur hoger onderwijs vervult een schakelfunctie naar het Lokaal Platform Arbeidsmarkt en Onderwijs en de Amsterdam Economic Board als het gaat om de koppeling van lokale en regionale ambities op het vlak van hoger onderwijs, kennis, innovatie en duurzaamheid. En ook gezien de ontwikkelingen in andere gemeenten op het vlak van hoger onderwijs, bijvoorbeeld Amsterdam en Almere, is ambtelijke ondersteuning opportuun.

3.3.1 Arizona State University's School of Sustainability

Op 10 juni 2011 heeft de eerste kennismaking met de School of Sustainability van de Arizona State University (ASU) plaatsgevonden. De wederzijdse kennismaking is inmiddels in een gevorderd stadium. Wij hebben de universiteit voorzien van informatie over Haarlemmermeer, de regio en de mogelijkheden die onze gemeente biedt voor de ambities op het gebied van duurzaamheid. De missie en doelstellingen van de School of Sustainability sluiten goed aan op de wensen van Haarlemmermeer. Wij verwachten uiterlijk eind 2012 meer informatie te kunnen geven over de mogelijke samenwerking met deze Amerikaanse universiteit. Daarna kunnen wij naar verwachting een plan van aanpak met een financieringsvoorstel voorleggen.

3.3.2 Verkenning technische hbo-opleiding vliegtuigonderhoud

Uit de brainstormsessie met de luchtvaartsector bleek dat het repareren en onderhouden van de nieuwe generatie vliegtuigen een uitdaging is. De benodigde kennis is namelijk onvoldoende aanwezig bij het technisch luchtvaartpersoneel. De luchtvaartsector is zich hier dermate van bewust dat een breed draagvlak aanwezig is hiervoor actie te ondernemen. In de betreffende vliegtuigen is het materiaal composiet verwerkt. En alhoewel in Nederland vormen van composiet worden ontwikkeld, bijvoorbeeld door de TU Delft, bestaat een gebrek aan kennis over onderhoud en reparatie.

Uit het kwalitatieve onderzoek is ook naar voren gekomen dat de huidige luchtvaartopleidingen op hoofdlijnen voorzien in een complete doorlopende leerlijn (lbo-mbo-hbo-wo). Het is wel aannemelijk dat de huidige vraagstukken in de luchtvaartsector, zoals duurzaamheid en de eindigheid van fossiele brandstoffen, dermate hoge eisen stellen aan afgestudeerde alumni op hbo- en universitair niveau, dat het de vraag is of zij deze complexiteit aan kunnen. De uitkomsten van de brainstormsessie hebben al geleid tot een gesprek tussen de Hogeschool van Amsterdam en het bedrijf ADSE Consulting and Engineering over mogelijke hiaten in het curriculum van de opleiding Aviation Studies. De Hogeschool Inholland University of Applied Sciences (Airport & Aviation) heeft na de sessie laten weten actief mee te willen werken aan een verdere verkenning. Tijdens de sessie gaf het MBO College Airport van het ROC van Amsterdam aan vervolg te willen geven aan de uitkomst voor een mogelijke aanvulling op de huidige leerlijn met een hbo-opleiding gerelateerd aan vliegtuigtechniek/vliegtuigonderhoud.

Concreet stellen wij voor om met de bovengenoemde onderwijsinstellingen, aangevuld met het Schipholcollege, en de betrokken bedrijven, in een werkgroep gezamenlijk een plan van aanpak op te stellen voor het 1) beantwoorden van de vraag of daadwerkelijk behoefte is aan een nieuwe opleiding die voorziet in hoog opgeleid (technisch) luchtvaartpersoneel met kennis over het materiaal composiet en 2) of dit gerealiseerd kan worden in (een) bestaande opleiding(en) of een nieuwe opleiding.

3.3.3 Verankering duurzaamheid in het onderwijs

Uit de verkenning is duidelijk naar voren gekomen dat duurzaamheid een vaste plek moet krijgen in het onderwijs. Het moet een rode draad zijn vanaf het basisonderwijs tot en met hoger onderwijs. Wij kunnen de verbinding tussen het primair-, voortgezet, middelbaar en hoger onderwijs in Haarlemmermeer faciliteren door sleutelfiguren en pioniers bij elkaar te brengen. Zodoende kunnen wij ons gezamenlijk sterk maken voor de integratie van duurzaamheid in het aangeboden onderwijs in Haarlemmermeer.

3.4 Wat mag het kosten?

Deze nota geeft een voorzet voor een continuering van de ingeslagen weg. Wij willen de resultaten omzetten in concrete activiteiten (respectievelijk de uitwerking van de School of Sustainability en een hbo-opleiding vliegtuigtechniek/vliegtuigonderhoud) die zijn omschreven in een plan van aanpak. Hiervoor willen wij onze inzet op het terrein van hoger onderwijs vooralsnog continueren tot en met 31 december 2013.

Deze inzet bestaat enerzijds uit het verder verkennen van de mogelijke samenwerking met de School of Sustainability en anderzijds uit een nadere verkenning met een werkgroep vanuit de luchtvaartsector bestaande uit onderwijsinstellingen en betrokken bedrijven. Deze nadere verkenning moet inzicht leveren in de financiële gevolgen en de eventuele route voor een nieuwe vorm van onderwijs.

De totale lasten voor de tweede helft van 2012 ramen wij op € 60.000,-, bestaande uit ambtelijke inzet door de beleidsadviseur hoger onderwijs (€ 40.000,-) en materieel budget (€ 20.000,-). Dekking vindt plaats binnen bestaand budget uit programma 6 Jeugd & Onderwijs. Voor 2013 ramen wij de totale lasten op € 100.000,-, eveneens opgebouwd uit ambtelijke inzet (€ 80.000,-) en materieel budget (€ 20.000,-). Dekking vindt plaats binnen bestaande budgetten op de terreinen jeugd (€ 55.000), duurzaamheid (€ 25.000) en maatschappelijke ontwikkeling (algemeen advies, € 20.000). In het geval dat een actuele ontwikkeling (bijv. ASU) vraagt om het opschalen van de geraamde inzet, betrekken wij dit bij het eerstvolgende P&C-product. Bij de Voorjaarsrapportage 2013 leggen wij op basis van de dan bekende situatie voor hoe wij tot een eventuele structurele continuering van deze inzet willen komen.

Bij de Programmabegroting 2013-2106 zal het risico zoals vermeld bij de Voorjaarsrapportage 2012 worden geactualiseerd naar aanleiding van dit besluit.

3.5 Wie is daarvoor verantwoordelijk?

Het college wenst met de ontwikkeling van hoger (beroeps)onderwijs de verbinding leggen tussen de arbeidsmarkt en het Haarlemmermeerse onderwijsaanbod (collegeprogramma 2010-2014, Kwaliteit door Keuzes, een nieuw evenwicht). De portefeuillehouders voor Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs en voor Economie, Schiphol en Cultuur zijn binnen het college aanspreekpunt voor dit onderwerp. Coördinerend wethouder is de portefeuillehouder Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs.

3.6 Wanneer en hoe zal de raad over de voortgang worden geïnformeerd?

Deze nota van B&W wordt ter bespreking aan de raad gezonden. De raad wordt vervolgens separaat geïnformeerd over de op te stellen plannen van aanpak.

3.7 Overige relevante informatie

Naar verwachting leidt de verkenning met de School of Sustainability van de ASU in de komende maanden tot een beslissing over al dan niet samenwerken. Indien een beslissing valt, kunnen wij een concreet plan van aanpak en een financieringsvoorstel opstellen. Voor wat betreft het verdere traject met de luchtvaartsector, streven wij naar een gezamenlijk plan van aanpak voor 1 januari 2013. De uitvoering hiervan vindt plaats in 2013, maar is afhankelijk van tijd, capaciteit en financiële middelen en slagkracht van de betrokken organisaties.

Communicatie en participatie

De besluitvorming rond de ontwikkeling van nieuwe vormen van hoger onderwijs ligt – deels – in externe handen. Indien de verkenning met de ASU tot een positief resultaat leidt, stellen wij een (tweetalig) communicatieplan op in samenwerking met de universiteit. Dit is inclusief mijlpalen, een belanghebbendenanalyse en de regionale positionering van dit onderwijsinstituut.

Een aantal belanghebbenden is zowel actief als indirect betrokken bij de uitwerking van de *Verkenning Hoger Onderwijs*. Door de koppeling van het thema hoger onderwijs aan duurzaamheid, is ook een directe verbinding gelegd met de ambities van de oprichters van Park 20|20. De cirkel is rond door de intensieve samenwerking vanuit Delta Development Group met de architect William McDonough (Cradle-to-Cradle), die op zijn beurt deel uitmaakt van de Board of Directors for Sustainability van ASU. Daarnaast is de koppeling met de Katholieke Scholengemeenschap en het Natuur en Milieu Centrum Haarlemmermeer waardevol vanwege de inzet op duurzaamheid in het onderwijs. Deze partijen communiceren vanuit hun organisaties ook zelf richting pers en publiek. Hierbij vindt afstemming plaats met de gemeente.

4 Ondertekening

Burgemeester en wethouders van de gemeente Haarlemmermeer,
namens dezen,
de portefeuillehouders,

J.C.W. Nederstigt

mr. A.Th.H. van Dijk

Bijlage(n)

Overzicht deelnemers Group Decision Rooms

Bloemlezing uitkomsten Group Decision Rooms

BIJLAGE 1 DEELNEMERS GROUP DECISION ROOMS			
Deelnemer	Functie	Bedrijf en/of organisatie	
Sector glastuinbouw 25 april 2012			
Sander van Voorn	Programmamanager	Greenport Aalsmeer	
Iris Goedhart	Beleidsadviseur/programmamanager	Kamer van Koophandel Amsterdam	
Berry Philippa	Voorzitter	BloomingBreeders	
Ger Vos	Directeur	InnovatieNetwerk	
Maarten Soederhuizen	Interimmanager	Soederhuizen Project- en Interimmanagement	
Anja Vermeulen	Personeelsmanager	Van Zanten Plants B.V.	
Anja Penninkhof	Beleidsadviseur Economische en Luchthavenzaken	Gemeente Haarlemmermeer	
Marika Wegbrans	Manager Personeel & Organisatie	Schreurs Holland	
Jaap Vreeken	Directeur	Vreeken Sierteelt B.V.	
Marcel Brans	Hoofd Kennis & Competentieontwikkeling	Naktuinbouw	
Rien Braun	Senior projectleider gebiedsontwikkeling	Stallingsbedrijf Glastuinbouw Nederland	11
Sector water 25 april 2012			
Jarno Deen	Procesleider	Hoogheemraadschap van Rijnland	
Maarten Soederhuizen	Interimmanager	Schiphol Group/theGROUNDS	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	
Luit Buurma	Coördinator Windenergie	Vereniging MeerBoeren Haarlemmermeer	
Marleen Maarleveld	Senior consultant watermanagement/duurzaamheid	ARCADIS Nederland BV	
John Nederstigt	Wethouder Duurzaamheid, Werk, Jeugd en Onderwijs	Gemeente Haarlemmermeer	6
Sector onderwijsinstellingen en werkgeverorganisaties 23 mei 2012			
Peggy Donker	Relatiemanager	Hogeschool Inholland Amsterdam	
Yvonne Lub	Coördinator	Podium voor Architectuur	
Petra Tiel	Regiomanager Public Affairs	VNO-NCW West/Metropool Amsterdam	
Matthé Ribbens	Directeur	MKB Amsterdam	
Guy van der Meulen	Waarnemend directeur	Hoofdvaartcollege	
Jos Bart	Directeur	Herbert Vissers College	
Wim Dijkshoorn	Projectdirecteur	ROC NOVA College	
Albert-Jan Krikke	Regiodirecteur	Wellantcollege	
Arjan Baak	Directeur a.i.	Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	
Rudy Klaassen	Projectleider Duurzaamheid	Natuur en Milieu Centrum Haarlemmermeer	11

Bestuurderssessie (wethouders en CEO's) 23 mei 2012			
Ulla Eurich	Wethouder	Gemeente Aalsmeer	
Ria Zijlstra	Wethouder	Gemeente Uithoorn	
Jonas van Stekelenburg	Directeur	Schiphol Group/theGROUNDS	
Age Vermeer	Divisiedirecteur	Dura Vermeer	
Rob van den Broek	Commercial Director	Delta Development Group	
Leo Peeters Weem	Directievoorzitter	Rabobank Regio Schiphol	
Adri de Roon	Wethouder	Gemeente Lisse	
Piet Melzer	Wethouder	Gemeente Nieuwkoop	
Hans Schouffoer	Bestuurslid	Hoogheemraadschap van Rijnland	
John Nederstigt	Wethouder	Gemeente Haarlemmermeer	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	11
Sector luchtvaart 24 mei 2012			
Denise Pronk	CR-Adviseur	Schiphol Group	
Robert Jan de Boer	Lector Aviation Engineering	Hogeschool van Amsterdam	
Lex Oude Weernink	lector Airport & Aviation	Hogeschool Inholland University of Applied Science	
Roland van der Kleij	Quality Manager	Corendon International Travel B.V.	
Margreet Hak	Senior adviseur	Stratagem Group/Amsterdam Economic Board	
William Vet	Airport Manager	easyJet	
Patrick Morcus	Managing Director	Nayak Aircraft Services	
Zoraima Croes	HRM-adviseur	TUI/ArkeFly	
Mark Overeijnder	Quality Manager	JetSupport B.V.	
Yvonne Remmits	Manager MVO	Transavia	
Guus Philips van Buren	Lean Six Sigma Office	KLM Engineering & Maintenance	
Debby de Rijk	Programmamanager Duurzaamheid	Gemeente Haarlemmermeer	
Peter Hulskemper	Manager a.i. Luchtvaart Dienstverlening	ROC van Amsterdam/MBO College Airport	13
TOTAAL AANTAL AANWEZIGE DEELNEMERS			52

Bijlage 2 Bloemlezing uitkomsten Group Decision Rooms

A Group Decision Room sector glastuinbouw op 25 april 2012

Deelname van 11 organisaties waaronder BloomingBreeders, Greenport Aalsmeer en Van Zanten Plants.

- *"Duurzame bedrijfsvoering is noodzakelijk."*
- *"Investeren in duurzaamheid levert uiteindelijk geld op en is een uiting van maatschappelijk verantwoord ondernemen."*
- *"In onze sector werkt de Innovatieklas Flowers heel goed. Een initiatief van Greenport Aalsmeer waarbij studenten uit het groene en reguliere onderwijs op mbo-, hbo- en wo-niveau kennismaken met de keten van het Nederlandse sierteeltcluster door samen met ondernemers te werken aan actuele thema's."*
- *"Het onderwijs kan het bedrijfsleven helpen de juiste vraag te formuleren."*
- *"Hoger onderwijs kan advies geven over hoe duurzaamheid een logisch onderdeel kan zijn van de business en wat de economische voordelen zijn."*
- *"Onze sector heeft een groeiende behoefte aan hoger opgeleide en goed opgeleide arbeidskrachten, waarmee niet alleen het thema duurzaamheid een uitdaging is."*
- *"Een School voor Duurzaamheid kan een grote impuls geven aan 'duurzaam denken' en de regio een voortrekkersrol geven."*
- *"De Nederlandse glastuinbouw- en sierteeltsector is wereldwijd gezien een koploper, waardoor de uitwisseling van kennis met de School of Sustainability een toegevoegde waarde biedt voor beide partijen."*

B Group Decision Room sector water op 25 april 2012

Deelname van 6 bedrijven waaronder de Vereniging MeerBoeren Haarlemmermeer, het Hoogheemraadschap van Rijnland en Arcadis.

- *"Voor de ontwikkeling van kennis, innovatie en onderwijs is meer lef nodig bij de verantwoordelijke bestuurders."*
- *"Er zijn veel goede ideeën, maar in de praktijk stranden ze nog te vaak op bestuurlijk niveau. Zowel bij de overheden als in het bedrijfsleven."*
- *"We moeten vooral ook verder kijken dan de grenzen van de eigen organisatie, want het ontwikkelen van een duurzame economie en samenleving kan alleen door een gezamenlijke visie en een integrale aanpak. De volgende generatie moet deze denkwijze al met de paplepel ingegoten krijgen."*
- *"Duurzaamheid zou een onderdeel moeten zijn van het basisonderwijs, want hier wordt de verbinding gelegd tussen de theorie (het schoolplein) en de praktijk (de 'real world')."*
- *"Ik merk dat duurzaamheid is verworden tot een voorwaarde om te overleven, een essentiële waarde voor het voortbestaan."*
- *"De School of Sustainability kan de noodzaak voor een integrale blik stimuleren en als vliegwiel voor duurzame ontwikkeling fungeren. De wateropgave van de polder is meteen prachtige case: duurzaam waterbeheer en afvalwaterzuivering als energiefabriek."*

C Group Decision Room onderwijsinstellingen en werkgeversorganisaties 23 mei 2012

Deelname van 10 organisaties waaronder de Hogeschool Inholland, het Hoofdvaartcollege, het Nova College, VNO-NCW West en de Katholieke Scholengemeenschap Hoofddorp.

- *"Duurzaamheid wordt economisch noodzakelijk en ook interessant; er is veel behoefte aan onderzoek, testen en ontwikkeling. Daar ligt een grote kans voor het onderwijs: hoger (beroeps)onderwijs als denktank en kraamkamer voor nieuwe ideeën en als centrum voor 'research and development'."*

- *"Bedrijven die duurzaamheid in hun bedrijfsvoering hebben opgenomen, hebben nu nog een voortrekkersrol. Zoek de verbinding met het onderwijs en integreer 'best practices' in het onderwijs waar mogelijk."*
- *"Kennis moet via gastdocenten bij scholieren en studenten terecht moeten komen."*
- *"Ondernemers en bedrijven moeten hun duurzame kennis bij het Nederlandse hoger onderwijs vandaan kunnen halen. Daarom moet het een belangrijke plek krijgen in alle opleidingen."*
- *"De School of Sustainability kan een bijdrage leveren aan het maken van de vertaalslag van het begrip duurzaamheid naar concrete thema's en activiteiten. De aansluiting van het Nederlandse onderwijs bij een dergelijke overkoepelende school kan werken als versneller en innovator."*

D Group Decision Room bestuurders en directievoorzitters 23 mei 2012

Deelname van 10 organisaties waaronder wethouders van de gemeenten Lisse, Aalsmeer en Uithoorn en directeuren van Delta Development Group en Dura Vermeer.

- *"De transformatie naar een duurzame economie en samenleving gaat per definitie samen met kennis en onderwijs."*
- *"De regio Haarlemmermeer is één grote proeftuin voor verduurzaming. We moeten duurzaamheid 'vereconomiseren': economisch gezien levert het voordelen op."*
- *"De economische crisis maakt de noodzaak voor een circulaire economie helder en daarmee de noodzaak voor duurzaamheid."*
- *"De koppeling van duurzaamheid aan hoger onderwijs versterkt de innovatiekracht."*
- *"In Haarlemmermeer is het initiatief om zaken te verbinden ruimschoots aanwezig waardoor energie en inspiratie ontstaat. Bedrijven en initiatieven krijgen hierdoor een platform, waardoor activiteiten van de grond kunnen komen."*
- *"De gemeente moet meer dan alleen faciliteren. Een stimulerende overheid is een voorwaarde voor een blijvende ontwikkeling van duurzaamheid gekoppeld aan kennis, onderwijs en innovatie."*
- *"Duurzame leiders zijn intrinsiek gemotiveerd om hun bijdrage te leveren aan een duurzame samenleving en economie."*
- *"De School of Sustainability zou een verrijking zijn van het Nederlandse onderwijspalet. De spin-off kan enorm zijn; voor bestaande bedrijven, voor duurzame ontwikkeling, voor het kennisniveau en voor de werkgelegenheid."*
- *"De aanwezigheid van een dergelijk 'center of excellence' kan helpen het imago van Nederland als kennisland te verbeteren. Tegelijkertijd is Haarlemmermeer een voor Amerikaanse begrippen beperkt geografisch gebied met een concentratie van bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden die een unieke kans biedt voor een geslaagde uitrol van het duurzaamheidsbegrip."*

E Group Decision Room sector luchtvaart 24 mei 2012

Deelname van 13 organisaties waaronder Transavia, EasyJet, Nayak Aircraft Services, KLM Engineering & Maintenance, de Hogeschool van Amsterdam en het MBO College Airport.

- *"Niet alleen duurzaamheid is een essentiële waarde voor het voortbestaan van de sector, de eindigheid van brandstoffen is dat ook. Het realiseren van innovatieve oplossingen is een must."*
- *"Bewustwording over duurzaamheid moet zo vroeg mogelijk worden bijgebracht en dus een onderdeel vormen van het basisonderwijs. In het hoger onderwijs moet duurzaamheid geïntegreerd worden in alle opleidingen. Zodoende ontstaat bewustwording vanuit alle disciplines: kosten, onderhoud, productie, marketing, personeel, transport et cetera."*
- *"Een geheel nieuwe hbo-opleiding vliegtuigonderhoud waar techniek en management samenkomen, is niet nodig. Daar voorzien bestaande opleidingen voldoende in."*
- *"Als blijkt dat afgestudeerde alumni niet voldoende tegemoetkomen aan de behoeften en eisen van de arbeidsmarkt, moeten we de onderwijsprogramma's van luchtvaartopleidingen goed tegen het licht houden."*

- *"Het gebruik van het materiaal composiet in vliegtuigen die daadwerkelijk naar Schiphol vliegen op zeer korte termijn, heeft een hiaat in de Nederlandse luchtvaartsector blootgelegd."*
- *"Technisch luchtvaartpersoneel is nu niet voldoende in staat composietvliegtuigen te onderhouden en repareren. Om huidige en toekomstige technici te bekwamen in deze materiaalsoort, moeten we composiet integreren in bestaande opleidingen. Of misschien een nieuwe ontwikkelen."*
- *"Door geavanceerder materialen en innovaties in technologie heeft de luchtvaartsector behoefte aan een nieuwe generatie technisch personeel. Het onderwijs moet hierop anticiperen en verder kijken dan de nabije toekomst. Belangrijk hierbij is de onderlinge samenwerking tussen luchtvaartopleidingen en een goede vraagarticulatie vanuit de luchtvaartsector."*
- *"Aangezien Haarlemmermeer de kern is van de regio die de 'economische motor' van Nederland is, zou het een goed signaal zijn om de School of Sustainability juist hier te laten landen. Het aanwezige draagvlak onder het bedrijfsleven, het onderwijs en de overheid maakt dat deze universiteit in een warm bad terechtkomt."*